



# Muştu

Müslüman Arnavutluk'un Sesi

[www.muslimanarnavutluk.com](http://www.muslimanarnavutluk.com)

26 Haziran 2009 Cuma – Sayı: 48

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**Merhaba derken,**

Müslüman Arnavutluk'un Sesi Muştu'nun 48.sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

Sitemizin yapmış olduğu küçük bir anket çalışmasını sizlere yorumsuz olarak sunmak istiyoruz. Sorumuz şu idi:

**İslam'ın Müslüman Arnavutluk'ta muhkem hale gelmesi için politik yolların da kullanılması gerektiğini düşünüyor musunuz?**

Ve cevaplar:

**Evet, Politik yollar kullanılmalıdır.**

89 oy

**48%**

**Hayır, Politik yollar kullanılmamalıdır.**

28 oy

**15%**

**Müslümanlar daha geniş partiler içinde yer almalı, müstakil partiler kurmamalıdır.**

60 oy

**32%**

**Fikrim yok**

9 oy

**5%**

**Selam ile...**

**BURIMI**

**Aq shumë lot**

**Kam derdhur**

**Duke vajtuar,**

**Sa kushdo**

**Që do t'më**

**Kishte takuar**

**Do të habitej.**

**Nga habija**

**Do të pyeste:**

**Lum miku im,**

**Cili është**

**Ky burim?**

**Hafız Shirazi  
(1325-1388)**

**Përktheu nga anglishtja:  
Mexhid Yvejsi, Gjakovë**

275. Ata që e hanë kamatën nuk ngrehen ndryshe pos siç ngrehet i çmenduri nga të prekurit e djallit. (Bëjnë) kështu ngase thanë: “Shitblerja nuk është pos kamatë!” e All-llahu ka lejuar shitblerjen, ndërsa ka ndaluar kamatën. Atij që i ka ardhur këshillë (udhëzim ) prej Zotit të tij dhe është ndalur (prej kamatës) i ka takuar e kaluara dhe çështja e saj mbetet te All-llahu, e kush e përsërit (pas ndalimit), ata janë banues të zjarrit, ku do të mbesin përgjithmonë.

276. All-llahu zhdruk kamatën dhe shton lëmoshën, All-llahu nuk e do asnjë besë-prerë dhe mëkatar.

277. S'ka dyshim se ata që besuan dhe bënë vepra të mira, falën namazin dhe dhanë zekatin i pret shpërblim i madh te Zoti i tyre, ata nuk do të kenë kurrfarë frike as brengosje.

278. O ju që besuat, keni frikë All-llahun dhe nëse jeni besimtarë të sinqertë hiqni dorë prej asaj që ka mbetur nga kamata.

279. E në qoftë se nuk e bëni këtë (nuk heqni dorë nga kamata), atëherë binduni se jeni në konflikt me All-llahun dhe të dërguarin e Tij. E nëse jeni penduar, atëherë juve ju takon kryet e mallit tuaj - askë nuk dëmtoni, e as vetë nuk dëmtoheni.

280. Po në qoftë se ai (borxhliu) është në gjendje të vështirë, atëherë bëni një pritje deri sa të vijë në një çlirim. E t'ia falni (borxhin) në emër të lëmoshës është shumë më e mirë për ju, nëse dini.

281. Dhe ruajuni ditës kur do të ktheheni te All-llahu, dhe secilit njeri i plotësohet ajo që ka fituar, dhe atyre nuk u bëhet padrejtësi.

282. O besimtarë, kur merrni hua prej njëri-tjetrit për një afat të caktuar, shkruajeni atë. Dhe nga gjuu juaj le të shkruajë një shkruer i drejtë dhe të mos ngurrojë nga të shkruarit ashtu siç e ka mësuar All-llahu. Le të shkruajë, ndërsa atij le t'i diktojë ai që pranon borxhin, le t'i frikësohet All-llahut, Zotit të tij e të mos lërë mangët asnjë send nga ai. E në qoftë se ai që ngarkohet me borxh është i paafte mentalisht, është i mitur ose nuk është në gjendje të diktojë, atëherë le të diktojë drejt kujdestari i tij. Kërkoni të dëshmojnë dy dëshmitarë burra nga mesi juaj, e në qoftë se nuk janë dy burra, atëherë një burr e dy gra, nga dëshmitarët që i pëlqeni. (Dy gra në vend të një burri) Për atë se nëse njëra prej tyre gabon, t'ia përkujtojë tjetra. Dëshmitarët të mos refuzojnë kur të thirren. Dhe mos përtoni për ta shkruar atë dhe afatin e tij, i vogël qoftë ose i madh, sepse kjo është më e drejtë te All-llahu, më e fortë për dëshmi dhe më afër mosdysimit. Vetëm nëse është tregti e menjëherëshme (doradoras) që e praktikoni mes jush, atëherë nuk është ndonjë mëkat të mos e shënoni. Por, kur bëni shitblerje, dëshmojeni. E ai (pronari i pasurisë) nuk dëmton as shkruerit as dëshmitarët, e nëse bëni (dëmtimin), ai është mosrespekt i juaj (ndaj dispozitave të All-llahut). Keni frikë All-llahun se All-llahu ju dhuron dituri (të jashtzakonshme), All-llahu është i Gjithdijshëm për çdo send.



**Doç. Dr. Hamiyet  
SEZER FEYZİOĞLU**

## **19.YÜZYIL BAŞLARINDA ARNAVUTLUK'DA İKTİDAR MÜCADELESİ**

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya  
Fakültesi Tarih Bölümü Tarih  
Araştırmaları Dergisi  
Cilt: 23 Sayı: 36

Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa'daki toprakları, 18 ve 19. Yüzyıllarda güçlü paşaların ortaya çıkması ve idare boşluğu nedeniyle sık sık uğraşmak zorunda kaldığı bir bölgedir. İncelediğimiz dönemde, Arnavutluk'ta da söz edilen paşaların iktidar mücadelesine rastlamaktayız. Bu çalışmada, söz konusu mücadelelerden Tepedelenli Ali Paşa'nın Avlonya mutasarrıfı ile çatışması ve bölgedeki faaliyetleri ele alınacaktır.

Arnavutluk ırki ve coğrafi yönden ikiye bölünmüştür. Biri Gegalık diğeri Toskalık'tır. Toskalık denilen bölge de üç kısma ayrılır. Biri asıl Toskalık, ikincisi Laplık, üçüncüsü de Çamlıktır. Toska ve Lap arazisi birbirinden Macova'dan doğup

Avlonya'da Seman iskelesinde denize dökülen Vibös nehri ile ayrılmaktaydı. Avlonya Sancağı da Toskalık bölgesinin Laplık kısmındadır Arnavutluk'ta, Osmanlı egemenliği kurulmadan önce XIV. Yüzyılda feodal bir yapı vardı. Çeşitli şehirlerde güçlü aileler bulunmaktaydı. Başla ailesi, Dukakinler, Kastriyotalar, Topialar, Aranitiler, Muzachiler, Spata, Zenebisi ve Gropa'ları bu aileler arasında sayabiliriz. Başlangıçta bölgede yaşayan

bu aileleri idare altına almak zor olmuş, isyanlar çıkmıştı

- Arnavutluk, Osmanlıların eline geçtikten sonra 1415/17 yıllarında baş şehri Ergiri Kasrı olmak üzere sancak haline getirilip, Rumeli eyaletine bağlandı. Bu sancak, bütün orta ve güney Arnavutluğu kapsamaktaydı

- Fakat zaman içinde bölgede Delvine, Avionya, İşkodra gibi değişik sancaklar oluşturuldu.

XVIII. yüzyılda Balkanlar'da Osmanlı Devleti'nin idaresindeki topraklarda Rumeli, Özi, Bosna, Mora, Kırım Yarımadası'nın güneyinde Kefe eyaletleri vardı. Rumeli eyaletine bağlı olan İşkodra, Prezrin, Ohri, Yanya ve diğer bazı sancaklarda irsi olarak Arnavut beyleri sancak beyliği yapıyorlardı. Tepedelenli

Ali Paşa da bunlardan biriydi. Paşa, bütün Arnavutluğa hakim olmak düşüncesiyle hareket ettiğinden, bölgenin en güçlü paşası İbrahim Paşa ile ters düşmekteydi. Bölgede XIX. yüzyıl başlarında Yanya, Avlonya, ve İşkodra'da da güçlü paşalar vardı. Aralarında, hakimiyeti elde etmek için kavga eksik olmuyordu. Özellikle Yanya Paşası Tepedelenli Ali Paşa'nın nüfuzunu artırmak hırsı nedeniyle problem eksik olmuyordu. Ali Paşa, bu hırsı yüzünden 1800'lü yıllarda Avlonya Mutasarrıfı ile mücadeleye başlamıştı. Sözü edilen mutasarrıf İbrahim Paşa idi.



Tepedelenli Ali Paşa

İbrahim Paşa, Kurt Ahmet Paşa'nın damadıdır. Kurt Ahmet Paşa, Derbentler Başbuğluğu yapmış ve aynı zamanda Avlonya Sancağı mutasarrıfı olmuş güçlü bir paşadır. İbrahim Paşa onun kızıyla evlenmiş ve ölümünden sonra yerine Avlonya sancağı mutasarrıfı olmuştur. Yanya mutasarrıfı olan Tepedelenli Ali Paşa, Arnavutluk'un Toskalık bölgesini

tamamen ele geçirip, bu bölgede hakim olmak istiyordu. Buna engel olarak karşısında İbrahim Paşa vardı. Başlangıçta, iki paşa arasında akrabalık kuruldu. İbrahim Paşa, kızlarından ikisini Ali Paşa'nın oğlu ve üçüncüsünü de yine Ali Paşa'nın kız kardeşinin oğlu ile evlendirdi

- Aralarında akrabalık bağı kurulmuş olmasına rağmen çekişme bitmiyordu. Ali Paşa, İbrahim Paşa'nın aleyhinde hilelere başvurmadan geri kalmamıştı. Nitekim İbrahim Paşa'nın eşi hakkında, kayınbiraderi Sefer Bey'i öldürttüğü dedikodularını çıkarttı. Yanya mutasarrıfı ile Avlonya mutasarrıfının akraba oluşları ise şöyle gelişmiştir: Ali Paşa, Yanya mutasarrıfı olduktan sonra Kurmova bölgesini itaat altına almıştır. Bu sırada Avlonya mutasarrıflığına tabi olan Koniçe kasabasını, Premedi'nin bir kısmını ve Libohova köyünü hakimiyet bölgesine kattı.

Avlonya mutasarrıflığındaki İbrahim Paşa, kendi idaresindeki yerleri işgal etmiş olan komşusunun hareketlerini açıklamasını istedi. Ali Paşa, bütün bu istekleri işitmezlikten geldi. O zaman İbrahim Paşa, geri verilmek istenmeyen yerleri kuvvetle almaya karar verdi. Kayınbiraderi Sefer Bey'in kumandası altında Ali Paşa'ya karşı asker sevk etti. Uzun bir mücadele döneminin başlangıcı olan bir savaş başladı. İki taraf, birbirinin hayvanlarını öldürüyor, mahsullerini yağmalıyor,

köylerini yakıyordu. Kısa süre sonra barışçıl bir insan olan İbrahim Paşa, barış için bir çare aramaya başlamıştı. Ali Paşa, bu barışı kabul için komşusundan almış olduğu arazinin kendisinde kalmasını şart koştu. Görüntüyü kurtarmak için yukarıda söz ettiğimiz gibi, büyük kızı Paşo Hanım'ı Ali Paşa'nın büyük oğlu Muhtar ile evlendirdi. Ali Paşa'nın almış olduğu toprakları da kızına çeyiz olarak verdiğini ilan etti

• İki Paşa arasındaki ilk önemli problem Ohri Sancağı ile ilgili ortaya çıkmıştı. Ali Paşa, haydutlukla geçinen Bossigrad halkını cezalandırdıktan sonra orta ve kuzey Arnavutluk yollarını emniyete almıştı. Bu sırada, Devletçe tekrar asi ilan edilen İşkodra mutasarrıfı Kara Mahmut Paşa'ya karşı açılan sefere katılması emredilmişti. İşkodra , 1793-94 yılında kuşatma altına alınmıştı



Ohri

• Rumeli valisi Ebu Bekir Paşa bu iş ile görevlendirilmiş, bölgedeki diğer paşalarla beraber Ali Paşa da onun maiyetine verilmişti Fakat Ali Paşa, hazırlanan Osmanlı Ordusuna katılacağına kendi başına hareket ederek Kara Mahmut Paşa idaresindeki Görice ve Ohri üzerine yürüyerek zaptetmiştir. Orta Arnavutluk'u Makedonya'dan ayıran dağlık arazide bulunan Ohri, İstanbul yolu üzerinde olup Avlonya sancağına giden geçitlere hakimdi. Ali Paşa, böylece İbrahim Paşa'nın arazisini kuzeyden de sararak üç yönden baskı imkanını elde etti.Kara Mahmut Paşa isyanı sırasında Ali Paşa'nın Mahmut Paşa'ya yardım ettiğini İbrahim Paşa, yazdığı mektuplarla İstanbul' a bildirmekteydi.

Gönderilen emir gereğince geçitlerin ve yolların korunmasına dikkat ettiğini ifade etmektedir. Bir önceki sene asi Mahmut'un ortadan kaldırılması söz konusu iken Tepedelenli Ali Paşa kurtuluşunu sağlamıştı. Paşa'nın anlattığına göre; bu sene de rahat durmayıp Arnavutluk'ta halk arasında fitne ve fesat yaymakta, ayrıca İşkodra' da olan hadiseden beri karadan ve denizden asi Mahmut ile mektuplaşmakta ve birbirlerine adamları gidip gelmekteydi. Geçen sene anlaşmaları ve suikastları olduğu öğrenilmişti. Ali Paşa bundan önce düğün bahanesiyle Tepedelen'e gelip yiyecek toplamış, levazım tedarik etmekle meşgul olup ve bir taraftan asker topladığı

haber alınmıştı. Bundan önce, Ali Paşa'nın adamları yolların muhafazasında olan kişilerin üzerlerine gelerek muharebeye zorlamışlar ise de İbrahim Paşa tarafından izin verilmemişti

Tarihi yazılmamış olan yukarıda içeriğini aktardığımız mektuptan anlaşılacağı üzere, Ali Paşa bölgedeki karışıklıktan yararlanmaya çalışmakta ve karışıklığı körüklemektedir. Bir takım hazırlıklar yapmaktadır. Gelişmeleri, İbrahim Paşa İstanbul'a bildirmekte idi. Bu da aradaki gerginliği arttırmaktaydı. Ali Paşa ile İbrahim Paşa arasındaki anlaşmazlık Ohri Sancağı'nın yönetimi nedeniyle daha sonra tekrar su yüzüne çıktı. Daha önce bahsedildiği gibi Kara Mahmut Paşa İsyanı sırasında Ohri üzerine yürümüştü. Ancak, isyan sona erdikten sonra Tepedelenli Ali Paşa'nın bu ilk girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığı ve Ohri 'nin İbrahim Paşa idaresine verildiği sonraki gelişmelerden anlaşılmaktadır. Nitekim ele alacağımız olaylar sırasında Ohri 'nin İbrahim Paşa'nın yönetiminde olduğu ortaya çıkmaktadır. Ohri Sancağı ilhaken İbrahim Paşa'ya verilmişken, sancağı ele geçirmek isteyen Tepedelenli Ali Paşa, Ohri ve Isteroğa taraflarına asker göndermişti. İbrahim Paşa'nın da ona karşılık vermesi yüzünden aralarında çatışma çıktı. Bu haber üzerine Ohri sancağı mütesellimliği Ali Paşa'nın uygun gördüğü Ohri'li Mahmut Paşa'ya ya da kardeşi Celaleddin Bey'e verilmesi

konusunda İstanbul'dan emir gönderilmişti. Ali Paşa, idarenin kendi taraftarına verilmesinde ısrar etmekteydi.

İbrahim Paşa da yazdığı mektupta emirlere uyacağını belirtiyordu. Ayrıca, Ali Paşa'nın mütesellimlik konusunda ısrar etmesinin emniyetle ilgili olmadığını, Ohri'nin kendisine geçmesi halinde isteklerini gerçekleştiremeyeceği için üzerinde durduğu görüşündeydi. Sözü edilen Mahmut Paşa ve kardeşi Celaleddin Bey Ali Paşa'nın taraftarıydı. Bunları istediği zaman göreve getirmek, almak ve böylece her tarafı zaptetmek Ali Paşa için kolay olacaktı. O sırada, Mahmut Paşa Ali Paşa'nın Tırhala'daki mütesellimi olduğundan kardeşi Celaleddin Bey'e Ohri sancağı mütesellimliği buyrulduzu verilerek sancağa tayin edilmiştir. Bu gelişmeler olurken merkez hükümet de olayları takip etmekte, çözmeye çalışmaktaydı. İbrahim Paşa'ya Ohri'nin Ali Paşa'nın taraftarına verilmesi için emir gönderilmesine rağmen cevap alınamadığı gibi bir problem çıkması söz konusuydu. Bu konuda çözüm için Hükümetin bir inceleme başlatıldığı anlaşılmaktadır. Yapılan incelemeler sonucu, Ali Paşa'nın eski düşmanlığı barıştıkları halde devam ettirmek istediği, bunun için de Ohri'yi bahane edeceği ortaya çıkmıştı. Ali Paşa'nın Ohri'yi sebep göstermemesi gerekçesiyle şimdilik Ohri'nin yönetiminin Mahmut Paşa'ya verilmesi için İbrahim

Paşa'ya emir gönderilmişti. Ancak hemen cevap gelmemişti. Bu yüzden bir an önce aralarını bulmak amacıyla, Küçük Evkaf Muhasebecisi Şükrü Efendi görevlendirilmişti. Ancak, Ohri'nin İbrahim Paşa'dan alınması, bu anlaşmazlık yüzünden olduğu düşüncesini uyandıracığından, Paşa, kendisini hakarete uğramış hissederek, devlete hayırlı görünürken O'nun da başkaldırabileceği ihtimali doğabilecekti. Arnavutluk halkı arasında kendisine eğilimi olanlar yani taraftarları çoktu. Bu yüzden düşmanlığın artmasındansa Şükrü Bey'in oraya ulaşarak onları barıştırma görevini yerine getirmesi daha iyi olacaktı. Bu gerçekleşmez ise, bu sefer Ohri Sancağının İbrahim Paşa'dan alınarak taraftar olmayan birine verilmesi düşüncesi ağırlık kazanmıştır. III. Selim de en uygununun bu olduğu fikrindedir

- İncelemeler sonucu varılan düşünce doğrultusunda, yukarıda ifade edildiği gibi Ali Paşa taraftarı Celaleddin Bey'in Ohri Sancağı mütesellimliğine atandığını öğrenmekteyiz. Bütün bu gelişmeler göstermektedir ki, Osmanlı Yönetimi; iki paşanın arasındaki sorunun devam etmesini istemekte ve araçlar göndererek, bir taraftan İbrahim Paşa'yı küstürmemeye çalışırken diğer taraftan da Ali Paşa'yı idare etmeye çalışarak bir orta yol bulunmaya çabalamakta idi. Bölgede bir dönem asayiş Ali Paşa'dan

sorulmaktaydı. Derbentler Başbuğluk görevini önce kendisi, sonra bir ara oğlu Veli Paşa üstlenmiş olup, 1787-89 yılları arasında üzerindedir. 1790'da kısa bir ara görevden alınmış, ancak daha sonra oğlu Veli Paşa'nın bu göreve getirildiği dönem dışında Derbentler Başbuğluğunu 1820'ye kadar Ali Paşa sürdürmüştür. Derbentlerin asayişi sağlamak amacıyla kurulduğu bilinmektedir

- Ali Paşa'ya yazılan bir emirde de bu vurgulanmaktadır. Ağustos 1799- (evahir-i Ra 214) tarihli bir emirde; Derbentlerin serseri ve zararlı kişilerin oraya buraya gitmelerinin engellenmesi amacıyla kurulduğu ve bu görevi ihtimamla yaptıkları için Ali Paşa'ya ve oğlu Veli Paşa'ya verildiği ifade edildikten sonra, bir süredir Arnavutluk bölgesi Çam, Toska, Gega, Mat halklarından zararlı kişiler gitmekteydiler, bunların engellenmesi ve Rumeli taraflarına kimsenin geçmesine izin verilmemesi istenmekteydi

. Devlet, kendisine asayişi sağlayacağı konusunda güvendiğini ayrıca ifade ediyordu. Derbentler Başbuğluğu, Ali Paşa ile İbrahim Paşa arasındaki problemlerden bir başkasıydı. 1790 yılında Derbentler Başbuğluğunun kaldırılmasına neden olacak bir kargaşa ortaya çıkmıştı. Bu tarihlerde Osmanlı Devleti savaş halindedir. Hem Ali Paşa hem de İbrahim Paşa sefere gitmekle görevlidir. Böyle bir

ortamda bile, aralarında kavga eksik olmuyordu, derbent olan kazalarda da başbuğ tarafından çeşitli zulümler yapılmaktaydı. Bu nedenlerle, derbent olan kazaların kendi alanlarındaki derbentleri muhafaza etmek şartıyla, Derbendat Başbuğluğu'nun Ali Paşa'da bırakılmaması ve İbrahim Paşa'ya da tevcih olunmaması, başbuğluğun tamamen kaldırılması konusunda bir emir çıktı. Ancak, savaş döneminde Derbentler Başbuğluğu'nun kaldırılması bölgede Arnavut eşkıyaların harekete geçmesine neden olacağı ve bunun devlete zararı dokunacağından Ali ve İbrahim Paşa dışında birine verilmesi gerektiğine karar verilmişti . Bu olaydan da bir defa daha anlaşıldığı gibi, iki paşa devamlı çekişme halindeydiler ve bölgede devleti zor duruma düşürecek gelişmelere neden olabiliyorlardı.

Paşalar arasındaki çekişmenin bir başka safhası da Fransızların Adriyatik kıyılarına yerleştiği dönemdedir. Fransızlarla mücadele sırasında, Korfu adasının kuşatılması gündeme gelmiş ve askere ihtiyaç olduğundan Ali Paşa'dan ve oğlu Veli Paşa'dan , Avlonya mutasarrıfı İbrahim Paşa'dan ve İşkodra mutasarrıfı İbrahim Paşa'dan asker istenmiştir. Ali Paşa, söz konusu kuşatma sırasında yardımcı olmak adına Korfu'nun karşısındaki Potrin Kalesine gelip oraya yerleşmiştir. Fransızlarla mücadele edildiği bu dönemde, Ali Paşa'nın bölgede

12 bin süvari ve piyade askeri bulunmaktaydı. Bu askerler ücretliydi ve çok masrafa sebep olmaktaydı. Bir yandan bunlarla uğraşırken diğer yandan da her iki paşa aralarındaki mücadelede birbirlerini kollamakta ve yaptıklarını takip etmekteydi. Ali Paşa, o kadar kuvveti Adriyatik kıyılarına yığarken, İbrahim Paşa'nın Yanya'ya saldırabileceğini düşündüğünden boş kalmaması için orada da asker bulundurmaktaydı. Bu da masrafları daha çok arttırmakta olduğundan sık sık devletten para yardımı istemekteydi

Bir dönem Ali Paşa ile İbrahim Paşa arasında barış olmuştur. Üzerinde tarihi olmayan, Avlonya mutasarrıfı imzalı bir ahitname vardır. Yedi maddeli bu ahitnamede İbrahim Paşa, Ali Paşa'dan aralarının düzelebilmesi için isteklerde bulunmaktadır

- İbrahim Paşa, Fransızların bölgelerine yakın olduklarını ve Müslüman halk üzerinde kötü niyetleri olduğunu, bunlara karşı tedbir alınması, birlikte olmaları gerektiğini ifade etmektedir. O, böyle bir durumda Ali Paşa ile aralarının açık olmaması gerektiğini de belirtmektedir.

Fransızlardan bahsedilmesi barış girişiminin Fransızlarla mücadele edilen 1799 yılı olması ihtimalini akla getirmektedir. İbrahim Paşa'nın yedi



maddelik istekleri, Ali Paşa ile birbirlerinin idaresindeki yerlere karışmamak ve adamlarını çekmek noktalarında toplanmaktadır. Bu istekleri şöyledir:

Ali Paşa'nın Avlonya, Berat, Eskirapar kazalarındaki adamlarının deftere kaydedilmesini, bunların dışında başka adamları olmamasını, eğer işleri olursa hemen şer' e göre işlerini yapmalarını ve birbirlerinin adamlarına karışmamalarını, Meşince ve Premedi kazasına kendisinin tahsildar göndermesini istemekteydi. İbrahim Paşa, uyacağına dair onaylayarak, söz de vererek, Ali Paşa'ya gönderdiği, ağırlık noktasını yukarıdaki isteklerin oluşturduğu Ahitnamede, Paşa'nın bunlara uyması gerektiğini uymaması halinde kendisinin de düşmanlık yapacağını açıklamaktadır. Bu ahitnameyi Ali Paşa'nın nasıl karşıladığı ve kabul edip etmediği konusunda bir şey tespit edilemedi. Ancak olayların gelişmesinden anlaşıldığına göre Ali Paşa ile arasındaki anlaşmazlık devam etmiştir. Her iki paşanın barıştırılması, aralarındaki mücadelenin sona ermesi için Hükümet, önce nasihat içerikli emirler, mektuplar, daha sonra da bu işi yapabilecek görevli kişiler göndermiştir. Örneğin barıştırma girişimi için 1802 yılında, Rumeli valisi maiyetine görevlendirilen eski teşrifatçı Mustafa Efendi ve Avlonya mutasarrıfı İbrahim Paşa'nın kapı kethüdası Hasan Efendi'nin adamı Osman Efendi görevlendirilmiştir .

Söz konusu görevliler her iki tarafla görüşüyor, anlaşma için zemin hazırlıyordu. Gelişmeleri de İstanbul' a bildiriyordu. Belgelerden, Ali Paşa ve İbrahim Paşa'nın sınırlarda kaleler olması ve buralarda asker bulundurmaları, çatışmalar olması, rehineler almaları gibi sebeplerden birbirleriyle uğraştıklarını öğrenmekteyiz. Özellikle, İbrahim Paşa, Ali Paşa'nın adamlarının müdahalelerinden şikayetçi olmaktadır.

Osman Efendinin yazmış olduğu bir mektuba göre anlaşmaya yaklaşılmıştı. Ona göre Ali ve İbrahim paşalarla yapılan görüşmeler sonucunda; İbrahim Paşa kulelerin yıkılmasını ve askerini çekmeyi kabul etmiş, eskiden olduğu gibi Ali Paşa ile çatışmayacağını, Devlet-i Aliyye ne istediye razı olacağını söylemiştir. Ali Paşa ile de durumun iyi sonuçlanması için görüşüldüğü bildirilmekte ide

- Tepedelenli Ali Paşa, Nisan 1802' de Rumeli valiliğine ve Dağlı Eşkıyası seraskerliğine tayin edilmişti. Ancak, İbrahim Paşa ile kavgası da devam etmekteydi. Görevinin başına gitmesi gerektiğinden arkasını güvenceye alması gerekiyordu . .Bu sebeple, İbrahim Paşa ile barışma eğilimi göstermeye başladı.

Ali Paşa ile İbrahim Paşa arasındaki sorunun, kulelerin yıkılması ve İbrahim Paşa'nın asker göndermesi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Ali Paşa, Rumeli'de ortaya

çıkıymış olan eškıyayı bastırmakla görevlendirilmiş, İbrahim Pařa'dan da O'nun maiyetine asker göndermesi istenmiştir. İbrahim Pařa asker göndermezse Devletin emrini yerine getirmemiş kabul edileceği de kendisine bildirilmişti. Mustafa Efendi, 4 Temmuz 1802 (2 Ra 217) tarihli konuyla ilgili bir mektubunda şunları anlatmaktadır: İbrahim Pařa kendisinden Ali Pařa ile aralarındaki anlaşmazlığın sona erdiğini Padiřaha bildirmesi için istekte bulunmuştur. Ancak, Mustafa Efendi, kulelerine küçük kale) yıkılması ve istenen askerin - Rumeli'deki eškıya üzerine gönderilmek üzere asker istenmiştir- gönderileceği ile ilgili bir yazısı olmadan, Pařa'ya bu isteğini yerine getiremeyeceğini bildirdi. İbrahim Pařa'nın isteği, bunlar yerine getirilirse yapılacaktır". Anlaşma konusunda çok sıkı temaslar yaşandığı izlenmektedir. Son aşamaya geldiğinde Ali Pařa'nın Divan katibi Süleyman Efendiden (belgeden İstanbul'a gittiği anlaşılmaktadır) konu sorularak bilgisi alınmıştır.

Hem Süleyman Efendiden hem de Mustafa Efendiden gelen yazılar Padişaha sunulmuştur. Yazılarda meselenin nasıl çözüleceğinin cevabı bulunmaktadır. Ali Paşa'nın, düşmanlığın ortadan kalkması için yıktılması istenen kalelerin yıktılmasına ve askerlerinin çağrılmasına razı olacağı anlaşılmaktadır. Ancak, Rumeli' deki görevine gittiğinde kalanların

emniyette olması için İbrahim Paşa'dan beş adamını Ali Paşa maiyetine göndermesini istemekteydi. İsteği yerine getirilirse askeriyle çıkacaktır. Bu nedenle İbrahim Paşa'ya söz konusu adamlarını vermezse bundan sonra düşmanının Devlet olacağı tehdidiyle beş adamını Ali Paşa maiyetine gönderme si ve bundan sonra düşmanlığı bırakarak birlik içinde olması yazılmıştır. Ali Paşa'ya da durum anlatılarak kaleleri yıkması, askerlerini çekmesi tekrar bildirilmiştir. Ayrıca İbrahim Paşa'yı tahrik etmemesi de tenbih edilmişti.

Mustafa Efendi daha sonra yazdığı başka bir mektupta ise, yukarıda anlatılan durumlar kabul edilerek, iki paşanın aralarının düzeldeğinden bahsetmektedir. Bu anlaşma şöyle gerçekleşmiştir: İbrahim Paşa kendisinden istenen gedikli veya kardeşlerini, Ali Paşa maiyyetine vermez ise Devlet düşmanı olarak addedileceği tehdidiyle düşmanlığı terk etmek durumunda kalmıştır. Ali Paşa'nın maiyyetine İbrahim Paşa tarafından bazı kişilerin verilmesi, Ali Paşa'nın arkasını güvene alması ile ilgisi olması kanaatini ortaya çıkarmaktadır. Osman Efendi'ye, Ali Paşa'nın kalelerin yıkılması ve asker celbi konularını yerine getirmesine dair tenbihi içeren emir yazılmıştı. Mustafa Efendinin bildirdiğine göre, rehine alınmaması ve kalelerin yıkılması, asker bulundurulmaması konusunda her iki paşa da anlaşmaya varmış olup 8 Temmuz 1802

Perşembe günü eşkiyaya karşı gitmek üzere hareket edeceğini ifade etmiştir Ali Paşa 10 Temmuz 1802-(20 Ra 217)'de Yanya'dan hareket etmiştir

İbrahim Paşa'nın Ali Paşa maiyyetine göndereceği kişilerin isimleri şunlardır: İç çukadarı İbrahim veled yahud kardeşi, Hazinedarı Ahmet Ağa yahud kardeşi, Divitdarı Metu Ağa Kokuş yahut Serazeri, Cane Muhtaroglu mühürdan Mahmut yahut kardeşi, Zeki Veli yahut oğlu

- İki Paşa anlaşırken, İbrahim Paşa, Yanya' da Ali Paşa yanında olan İlbasanlı Tavşaloğlu Abdullah Paşa'yı İlbasan'a evine göndermesini istemiş, O da Rumeli'de kethüdalığım hizmetinde istihdam edeceğim, dönüşümde uygulansın diyerek ertelemiştir. Ancak, dönüşünde tekrar rica edilmiş, ricası makbul olmazsa Debre ve Mat bölgesinde eşkiyalar çıkacağı ve karışıklık olabileceği iletilmiştir. Halk zarar görecek. Bu nedenden ötürü görünürde Ali Paşa kendi hanesinde kendi halinde olmak şartıyla Abdullah Paşa'yı İlbasan'a gönderdi. İbrahim Paşa herhangi bir sorun çıkmaması için elinden geleni yapıyordu

- Olaydan, Abdullah Paşa'nın Ali Paşa'nın yanında tutulduğu, alıkonulan kişilerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Devlet sonraki tarihlerde de barış sağlanamadığından Ali

Paşa ile İbrahim Paşa 'nın arasını düzeltmek için mübaşirler göndermeye devam etti. Abdülkerim Efendi de bunlardan biri idi.1808(1223) yılında görevli olduğunu tespit etmekteyiz

- Ali Paşa ile İbrahim Paşa arasını düzeltmek için çabalayıp mübaşirler gönderilirken, İstanbul'a İbrahim Paşa'nın Berat'ta kuşatıldığı ve Avlonya'ya gönderildiği haberleri gelmekte ide

- Devletin bütün arabulma girişimlerine karşın sorun çözülemedi. İbrahim Paşa'nın kuşatılması Avlonya'ya nakli ile ilgili olaylar birbiri ardı sıra gelmiştir. Fransızların 1807' de Yedi Ada ve Parga'yı işgal etmesinden sonra Ali Paşa İngilizlerle anlaşmaya çalışmıştı. Bu arada İbrahim Paşa da Fransızlardan destek alıyordu. İbrahim Paşa'nın Fransızlarla işbirliği yapması üzerine Ali Paşa harekete geçmek vaktinin geldiğine karar verdi. Fransızlarla anlaştığı, ülkeyi onlara teslim edeceği gibi dedikodular yaymaktaydı. Daha önce belirttiğimiz gibi, İbrahim Paşa'nın bölgede olması, Ali Paşa'nın nüfuzu için bir engeldi. Ali Paşa, Toskalık'ta tamamen hakim olmak istiyordu. Bu yüzden tahrikiyle bir kısım Arnavut ayaklandı ve Berat'ta İbrahim Paşa'yı kuşattı

• Ali Paşa, güya İbrahim Paşa'yı kurtarmak için askerleriyle Berat'a gelmiş, önce Avlonya'ya sonra da güvenlik için ailesiyle Yanya'nın Koniçe kazasına nakletmiştir

• Berat( Arnavut Belgradı) naibinin 27 Aralık 1809-( 20 Zilka'de 1224) tarihli ilamda olaylar şöyle anlatılmaktadır: *Avlonyalı İbrahim Paşa'yı şer' e 'aykırı hareketlerine bir türlü tahammül edemediklerinden üzerine hücum edip kal'ede kuşatarak zor durumda bırakmışlardı. Kurtuluş çareleri ararken Tepedelen'de olan Ali Paşa acele olarak, adamlar göndererek vezirlik rütbesine hürmeten ve akrabalığını gözeterek kurtarmaya gelip İbrahim Paşa'yı Arnavut Belgradı kal' esinden çıkararak bütün mal, eşya ve ailesini alıp hanesinde ikamet etmek şartı ile Aviana'ya gönderdi.* Ancak, İbrahim Paşa vezir rütbesini taşıdığı sürece fitne ve fesat çıkaracağı düşüncesiyle Berat ahalisi, İbrahim Paşa'nın fesat ve ihtilalinden emin olmak için hanesinde kendi halinde oturmak üzere vezirliğinin alınmasını, emniyeti sağlayacak bir vali tayini gerektiği bunun için Avlonya sancağının Ali Paşazade Muhtar Paşa'ya ilhaken tevcihini istemişlerde

• Bu olayla ilgili olarak Ali Paşa, İstanbul'da bulunan adamı Süleyman Efendi'ye bir mektup göndermiştir. Mektupta şunlar anlatılmaktadır: Paşa, her

sene olduğu gibi özlem gidermek için memleketi Tepedelen' e gitmiştir. Bu sırada, Avlonyalı İbrahim Paşa'nın hizmetinde olan sahtekar birkaç kişinin aracılığıyla Devlet-i Aliyyenin usullerine ve yaptığı barışlara tamamen aykırı dostluk kurduklarını, yaptıklarının Devletin rızasına aykırı olduğunu öğrenmiş ve daha önce bildirmişti. Şimdi ise kendisinin ne kadar adamı, hizmetkarı, vilayet hanedanları var ise onu memleketten çıkarıp, kovmak için üzerine hücum etmişler, O da dayanamamış, birkaç kişi ile kaleye kapanmış, bu olanları, memleket ileri gelenleri Ali Paşa'ya gidip anlatmışlar ve yardım istemişlerdir. Ancak, O, Devlet-i aliyye tarafından bir emir gelmedikçe karışmam diye cevap vermiştir. İş bu durumda iken İbrahim Paşa içinde bulunduğu sorunun ortadan kalkmasından ümitsiz olduğundan Ali Paşa'ya bir adam göndermiş, Ali Paşa da bir vezir ve akrabası olduğundan bu haline acımış bir çare bulmak için Berat'a gitmişti". Yazıda Ali Paşa, Devletten izin almadan gitmesini bir kusur işlemek olarak ifade etmekte, fakat Paşa zor durumdaydı ve izin istemeğe vakit yoktu demektedir. Oraya gidince çok uğraşmış, ancak başka çare bulamadığından sonuçta ileri gelenlerin de isteği ile Paşa'nın kaleden çıkarak Avlonya'ya gidip eski evinde oturmasına karar verilmiştir. 01.01.1810- (25 Za 24) Pazartesi günü Paşa eşya ve ailesiyle

kaleden çıkararak Ali Paşa tarafından tahsis edilen adamlar ile Avlonya'ya gitmiştir. Kendisinin paraya ihtiyacı olduğundan Berat ve civarındaki çiftlikleri, iltizamları ve diğer gelirleri, kalede bulunan ağır eşyaları karşılığında senet alınarak 500 kese akçe verilmiştir. Olay bu şekilde sonuçlanmıştır ve Ali Paşa hala kalede olduğunu mektubunda bildirmekteydi. Bu mektuba Padişah çok hiddetlenmiştir. Bir hatt-ı hümayun çıkarmıştır.

Burada anlatılanların yalan olduğu, emirlere, kendi bildiği gibi davranarak karşı geldiği, vezirlerin emirlere uymaları sadakatlerinin gereği olduğu, İbrahim Paşa'yı bir yerden alıp başka yere nakledecek güce sahip olduğuna göre ilişkilerini düzeltmek isteyen birinin bu fesada son verebileceği ifade edilmektedir. Eğer itaate, söylediği gibi sadık ise İbrahim Paşa'yı görev yerine oturtması gerektiğini anlatan hatt-ı hümayunda, bunu yaparsa O'na inancın artacağını yazmaktadır. Bölgedeki kavga ve karışıklığın sebebinin Ali Paşa olduğunu da eklemektedir

- Ancak bu dönemde savaş durumu olduğundan Devlet tedbir almak için emirler yazmaktan başka yol bulamamıştır. Tepedelenli Ali Paşa, İbrahim Paşa'yı Berat'a götürmediği gibi oradan alıp Avlonya'ya götürmesinin gerekçelerini yazdığı mektuplarda açıklamaya çalışmıştır. Buna göre, İbrahim Paşa

idaresindeki bölgelerdeki halka haksızlık ve zulm yapmaktaydı. Kendisine bağlı olanlar ile arası açılmıştı. İbrahim Paşa'dan nefret edilmekte, hatta kardeşi Mahmut Bey'i ve yeğeni Süleyman Bey'i öldürüp, çocuklarını, akrabalarını hapsederek zulmettiği ileri sürülmektedir. Bu konuda, yani İbrahim Paşa'nın Berat'a geri gönderilmesi ile ilgili, Ali Paşa'ya emirler yollandı. Ali Paşa ise konuyla ilgili görüşlerini açıklamak ve kendini haklı göstermekten geri kalmamıştır. Paşa, her zaman emirlere uyup, devlete hizmet ettiğini, bu emre de uyacağını anlatmıştır. Ancak, İbrahim Paşa'nın Berat'a geri gönderilmesi konusundaki emri Ali Paşa, Berat ileri gelenlerinin mübaşiri kapıcıbaşı Abdülkerim Bey'e iletmediğini ifade etmiştir. İleri gelenler, İbrahim Paşa' dan emin olmadıklarını, O'nun memleketlerini yabancılara vereceğini, kendileri hayatta iken O'nu kabul etmeyeceklerini, ancak, Padişah'ın emri ve üzerlerine kuvvet gönderilip kendileri öldürüldükten sonra O'nun Berat'a girebileceği karşılığını vermişler. Durum böyle iken Ali Paşa, İbrahim Paşa'yı Berat'a gönderemezdi. Ali Paşa, emredilirse ve gerekirse savaşı göze alarak 30 bin askerle İbrahim Paşa'yı Berat'a geri gönderebileceğini, Devlete bildirmekteydi

- Ali Paşa, İbrahim Paşa'yı halkın istemediği bahanesiyle, O'nu elinde

tutmayı haklı göstermeye çalışıyordu. Ali Paşa aslında İbrahim Paşa'yı Berat'a geri göndermek niyetinde değildi. Zaten uzun süredir aralarında çekişme vardı rakiptiler. Bir rakibini etkisiz kılmak, Ali Paşa'nın işini kolaylaştıracak ve Avlonya'yı da ele geçirme düşüncesinde başarılı olacaktı. Ali Paşa, bu olay sayesinde Avlonya'yı da hükmü altına almasını bilmiştir. İbrahim Paşa, halk tarafından kuşatıldığı sırada Ali Paşa, Avlonya halkına, *Devlet-i aliyeye yazar, Avianya'nun oğullarımdan birine ihsan buyurulması rica ederim, böylece İbrahim Paşa ile aranızda bir sorun kalmaz, siz Paşa 'yı idam ederseniz Devlete ne dersiniz* diyerek halkı ikna edip Paşa'yı kurtardığını yazdığı mektupta anlatmaktadır. Ali Paşa, Avlonya halkına söz verdiği gibi, Avlonya'nın mirmiranlık ile oğlu Salih Bey'e tevcih edilmesini diler. Bu olursa savaşlarda asker gönderme si aksamayacak ve Arnavutluk'ta huzur olacaktır'. Bunlardan anlaşılacağı üzere tek amacı bu olayları kendi lehine çevirip Avlonya'nın idaresini ele geçirmektir. Ayrıca, Arnavutluk'ta huzur olacağını ve savaşa asker göndermesinin aksamayacağını söyleyerek, aksi olursa bunların olmayacağı ima edilmektedir. İbrahim Paşa, Avlonya'da hapis iken kaçma girişiminde bulundu. Paşa'nın adamları, Avlonya ağalarından hazinedarı Ahmet Ağa ve Mustafa Beyzade İsmail

Bey, hapisteki adamlarla anlaşarak 27 Temmuz 1811 Perşembe günü gecesini, İbrahim Paşa'nın ailesi ile Avlonya'dan kaçması sağlandı. İbrahim Paşa kaçışı sırasında Gardik'e sığınmış fakat kısa süre sonra Ali Paşa, Gardik ileri gelenleriyle yaptığı görüşmeler sonucunda Paşa'yı geri almış ve Yanya 'yakınında Koniçe'de hapsedmiştir Avlonya'da düzeni sağlamak için adamlarını Ağu Mühürdar ile orada bıraktı

- İbrahim Paşa, kaçma girişiminin başarısız sonuçlanmasından ve Gardiki alındıktan sonra Avlonya'dan Yanya'nın Koniçe kazasına nakledilmiştir. Daha sonra da Yanya'ya getirilmiştir. Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanı bastırıldıktan sonra, Hurşit Paşa, İbrahim Paşa'nın oğlu Süleyman Paşa'yı yanına alarak kurtarmıştır

- İbrahim Paşa ile ilgili ise her hangi bir kayda rastlanamamıştır. Muhtemelen hapis hayatı sırasında vefat etmiştir Ali Paşa, Avlonya'nın oğullarından birine verilmesinde ısrar etti. Devlet bu tarihte(1810-1811) Rus Savaşı ve Sırp İsyanı gibi sorunlarla uğraşmakta olduğundan, Ali Paşa'nın isteği doğrultusunda, Avlonya sancağı mutasarrıflığı oğlu Muhtar Paşa'ya tevcih edildi

• Daha sonra bu sancak, 18 Haziran 1818'de diğeri oğlu Salih Paşa'ya tevcih edilecektir

• Ali Paşa'nın, İbrahim Paşa ile uğraşıp bütün mallarına el koyması. Oğlu Süleyman Paşa ile beraber, Paşa ve ailesini Yanya kalesinde hapsedmesi konusundaki olaylar, II. Mahmut'un Ali Paşa'ya karşı düşman olmasının sebeplerinden biri oldu. Ali Paşa, İbrahim Paşa ve ailesini hapsedmek ve Avlonya idaresini ele geçirmekle isteğine ulaşmış, karşısındaki önemli bir güçten kurtulmuş oldu.

Tepedelenli Ali Paşa Arnavutluk'ta hakimiyeti tamamen eline geçirmek için Avlonyalı İbrahim Paşa'yı ber-teraf etmeğe çalıştığı gibi aynı zamanda Ergiri, Gardik, Debre taraflarını da zaptetmeğe çalışmaktadır. Zaman zaman bu konularla ilgili olarak kendini savunmaktadır. İbrahim Paşa konusunda; vezir olsa da hiçbir zaman Devletin hizmetinde olmadığı, cahilliğiyle, kendisinin çağırması ve yardımıyla Fransa'nın Arnavutluk bölgesini istilasına izin verdiği ve Rusya ile ittifak gibi hareket ettiği görüşündedir. Bunu bölge halkı da kendisine bildirmişti. Bu yüzden Avlonya' dan çıkarılmasına yardım ettiğini ifade etmiştir.

Ergiri ve Gardik konusuna gelince; Ali Paşa'ya göre; bölge halkı 8-10 bin cengaver askerden oluşmaktaydı. Yanya civarında iken eski seferler şöyle dursun

6,7 seneden beri uzayan sefere bir nefer göndermemişlerdi. Kendilerine gönderilen emir ve buyruklara uygulamadıkları gibi düşüncesizce cevaplar ile iade etmişlerdi. Ali Paşa bölgedefesat yarattıkları, Yanya'da olmadığı zaman yağma yapabilecekleri düşüncesindeydi. Ayrıca, Fransızlar ile birlik olmuşlar kasaba hanedanlarını kovmuşlar, bir çoğunu idam etmişlerdi. Bunları herkes bilmektedir. Ergiri ve Gardik'i itaat altına alması gerektiği düşüncesiyle hareket ettiğini ifade etmektedir!.



Arvanit köyü

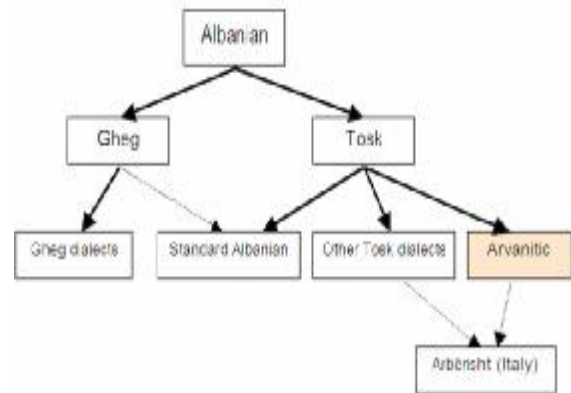
Kısa bir süre sonra Ali Paşa, Debre bölgesine saldırmıştır. Hurşit Ahmet Paşa yazdığı mektupta şu bilgileri vermektedir: Tepedelenli Ali Paşa, Debre ve havalisini zaptetmek için asker sevk etmiş, Debre ayanı Yusuf Bey ile çekişmeye girişmiş, o da kazalarının takviyesi, korunması, Ali Paşa'nın müdahalesinin engellenmesi için Gegalık dahilindeki mirmiranlardan yardım istemiştir. Yusuf Bey, Hurşit Paşa maiyyetindeki memurlardan olduğundan ard arda ona da arizalar göndermiştir. Ali

Paşa'nın bu müdahalesi, Debre civarını zaptetmeye çalışması nedeniyle bölgedeki mirmiranların ona karşı harekete geçmesi mecburdu. Aksi halde Rumeli'de problem ve ihtilal çıkmasına sebep olacağı açıktı. Bunun engellenmesi için, Ali Paşa'ya bu hareketinden vazgeçmesi konusunda tenbih edilmesi, bunun için Emr-i Ali gönderilmesi gerekiyordu

Ali Paşa, Gardik ve Debre bölgelerini itaat altına alındıktan sonra İşkodra bölgesine yönelmiştir. İşkodra( İskenderiye) mutasarrıfı yazmış olduğu bir yazısında şikayetlerini ve korkularını anlatmaktadır. Prizren Mutasarrıfı Mahmut Paşa ile Üsküp Mutasarrıfı, İskenderiye Mutasarrıfı Mustafa'ya karşı birlik olmuşlar, Yanya Valisi Ali Paşa da bunu duymuş ve hemen mektuplar ,göndererek dostluk kurmaya çalışmıştır. Mustafa Paşa'nın iddiasına göre, Ali Paşa onun idaresindeki İpek ve çevresinde isyan çıkararak bu isyanla uğraşmasını sağlamak ve böylece Mat ve Debre-i Zir'i ele geçirdiği gibi Debre-i Bala'yı zaptetmek isteğindeydi. Ayrıca oradan Tiran, Dıraç, Kavala mukaatasını da ele geçirip İskenderiye'ye kadar Toska memleketini zaptettiği gibi Gegalık bölgesini de almak isteğinde olduğu inancındadır. Bölgede çıkan karışıklıklardan onu sorumlu tutmaktadır. Mustafa Paşa'ya göre; Ali Paşa Debre-i Zir'i zabtı konusunda Karahasanoğlu Ahmet Bey'e 360 kese akçe nakit

göndermiş yine Debre-i Zir ve Mat beylerini kendi tarafına çekinceye kadar tahminen 1500 kese kadar mal vermiş olduğunu ifade etmektedir. Bütün bunlar, Arnavutluk'u zabta dair kanıtlardır ve bu gerçekleşirse Paşa devletin başına sorun olacaktır. Mustafa Paşa devlete sadık bir hizmetkarı olarak bilgilendirmesi gereğine inandığını ifade ederek, inanılmazsa başka yerlerden sorulmasını de eklemektedir

- Mustafa Paşa'nın öngörülerini ve düşüncelerini gerçekten isabetlidir. Bildirdiği olaylar sonradan gerçekleşecektir ve Ali Paşa bölgeye tamamen hakim olacaktır. Tepedelenli Ali Paşa, yukarıda anlatıldığı gibi Arnavutluk'ta hakimiyeti tamamen ele geçirmek için en güçlü rakibi İbrahim Paşa'yı ortadan kaldırmış, sonra sırasıyla söz edilen diğer yerlerin idaresini eline geçirmiştir. Bunu yaparken askeri gücünü kullanmakla beraber zaman zaman paranın gücünü de kullanmış ve amacına ulaşmıştır.





**İTALYAN ARBEREŞLERİNDE  
GEORGE CASTRIOTA  
SCANDERBEG'İN  
HATIRALARI: ARNAVUTLUK  
ULUSAL KİMLİĞİNİN  
OLUŞTURULMASINDA  
DİASPORANIN ROLÜ  
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

**Hazırlayan  
ARTEMIDA KABASHI**

**TARİHSEL  
BİR TEZ**

**SOSYAL BİLİMLER MASTERİ  
Derecesi için  
Texas Tech Üniversitesi'ne  
Sunulmuştur**

**Müslüman Arnavutluk için İngilizce'den  
tercüme eden Dilaver Yardım  
1.Bölüm**

**ÖZET**

1468 yılında ölümünden sonra, Scanderbeg'in hayatı Arnavutluk ve Avrupa'da birçok hikâye ve efsaneye esin kaynağı olmuştur. Benim görüşüme göre, Arnavutlar ve dünyadaki Arnavut diasporası onun hatıralarını canlı tutmuştur ve daha ondokuzuncu yüzyıla gelmeden, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Arnavutluk'un bağımsızlığını almak için bir araya gelen, Arnavutluk dışında yaşayan Arnavut milliyetçileri Scanderbeg'in hatıralarını yeniden canlandırmıştır.

Bağımsızlık için Arnavut hareketi Arnavut diasporasının bir fenomenidir. 1912'de Arnavutluk'un bağımsızlığını alması Scanderbeg'in hatıralarını kullanan Girolamo De Rada, Giuseppe Scura, Zef Serembe, Dora D'Istria, Naim and Sami Frasheri, Ismail Qemali and Fan Noli gibi entellektüellerin çalışmasıyla olmuştur. Diasporadan birçok entelektüel ondokuzuncu yüzyılın sonlarında bağımsız bir Arnavutluk devleti meydana getirmek için Arnavutluk'a dönmüştür. Diaspora entellektüellerinin bir kısmı Güney İtalya'da Arberesh bölgesindeki Arnavut toplumlarında yaşarken, bir kısmı da Mısır, Romanya, Türkiye ve ABD'de yaşıyordu. Arnavutluk'un bağımsızlığının elde edilmesi yönündeki çabaları doğrudan sonuç vermiştir ve dolayısı ile o zamandaki ikametlerinin değişmesine neden olmuştur

**ÖNDEYİŞ  
ARNAVUTLUK VE TARİHE MAL  
OLAN GEORGE CASTRIOTA  
SCANDERBEG**

“İskender'in yetiştiği, Arnavutluk Ülkesi!  
Gençliğin teması ve erdemin yol  
göstericisi,  
Ve o, onun sık sık hezimete uğramış  
adaşları  
Cesur etkili onurlu davranışlarından  
çökmüş  
Arnavutluk ülkesi! Bırakın boyun bükeyim  
gözlerime

Sen, seni barbar adamların cefakar  
sütanesi!  
Haç alçalar, minarelerin yükselir,  
Ve vadideki solgun hilal ışıldar.  
Her bir şehrin servilikleri yoluyla

Babam Lord Byron'un Scanderbeg hakkındaki şiir kıtasını Arnavutça olarak ezberden okuduğunda sekiz yaşındaydım ve o andan itibaren hayal gücüm kahramanın hikayeleri ve film şeritleri tarafından esir alındı. Çocukluğumun, Scanderbeg'in hareketlerini ve Türklere karşı nasıl durduğunu anlatan çocuk kitaplarını okumakla geçtiğini hatırlıyorum ve onun varlığına şahit olmak istediğimi de hatırlıyorum. Benim için, babam Kruja'daki Scanderbeg müzesine beni götürdüğü gün, Scanderbeg'in karakteri romanların sayfalarının arasından sıçramış ve canlanmıştı. Müzede odalar arasında gezindiğim, resimlere baktığım, Scanderbeg'in savaşı yönettiği, yaşadığı ve ailesinin bir arada olduğu duvarlara ellerimle dokunduğum gün, hayal ve gerçek bir olmuştu.

Scanderbeg'in hatıraları çok zengindir ve Arnavutluk toplumunda her yönüyle yaygındır. Rölyefi paraların, amblemi bayrağın üstündedir, adı okullara ve meydanlara verilmiştir, hatta Arnavutluk'ta *Scanderbeg Whiskey* markasıyla bir viski bile vardır.

Scanderbeg'in birçok anma ve kutlamalarıyla sarılmış olarak Arnavutluk'ta büyüme, beni bütün dünyanın kahramanı bildiğine inandırmıştı. Bu gün bile, diğer ülkelere yaptığım seyahatlerde, insanların Arnavutluk hakkında çok az şey bildiğini ve hatta Scanderbeg hakkında az çok bilgiye sahip olduklarını gördüm. Kırk beş yıllık komünist diktatörlük döneminde Arnavutluk dünyaya izole olmuşken, komşularıyla olan değişken ilişkileri ve güney Avrupa'daki coğrafi konumu, kendisinin Batı tarafından "ekzotik öteki" olarak tanımlanmasına neden olmuştur. Bana göre ilgi çekici olan ise uluslararası zeminde çok az tanınmış olması çok önemli olmasa da Scanderbeg'in hatırası dünyadaki Arnavut toplumlarında çok iyi bir şekilde canlı tutulmuştur. Scanderbeg konusunda araştırmaya başladığımda, ilk önceleri Scanderbeg'in Arnavutluk tarihinde niçin böylesi belirleyici bir rolü olduğuyla ilgilendim, ama araştırmalarıma devam ettikçe, Arnavut diasporası tarafından, onaltıncı yüzyıldan bugüne kadar Scanderbeg'e atıfta bulunan derin hatıralardan büyülendim. Böylece, tezimde güney İtalya'da Arbereş bölgesindeki Arnavut toplumu üzerindeki Scanderbeg'in anılarını araştırmaya odaklanmaya ve tüm Arnavutlar için onların Scanderbeg'in anılarını saklamaya ve korumaya verdikleri önemi araştırmaya karar verdim.

## Arnavutluk'un Arkaplanı

Arnavutlar kimdir? Arnavut kabilelerinin Balkan yarımadasında ortaya ilk çıktıkları zamanlarla onlar hakkındaki ilk kayıtların ortaya çıkması arasında çok fark olmasından dolayı bu konuda çok fazla tartışma vardır. Arnavutlar atalarını M.Ö. onüçüncü yüzyıla kadar giderek İlirya kabilelerinde ararlar. İliryalı'lar tarafından kullanılan birçok isim, günümüzde Arnavutluk'ta da kullanılmaktadır. İlirya klanlarından birisinden olan *Albani* adı ilk kez M.S. ikinci yüzyılda Ptolemy tarafından kullanılmıştır. Ortaçağ boyunca birçok isim Arnavut nüfus tarafından işgal edilen topraklardan bahsetmek için kullanılmıştır. Erken dönem ortaçağ tarihçileri yazılarında milliyet konusunda iki temel farklılıktan bahsetmiştir: jeopolitik bölünmeler ve dini cemaatler. Hristiyanlığa sarılan uluslar ve Bizans'ın parçası olan uluslar *romaioi* olarak adlandırılmıştır. İliryanın bir parçası olan Arnavutlar, kralları ve Roma arasındaki ilişkilere bağlı olarak Hristiyanlığı hemen kabul etmiştir. Havari Paul, Romalılara yazdığı mektupta, İncil'i vaz etmek için İlirya'ya yaptığı seyahatten bahseder. Papa Leo I, İlirya topraklarını MS 734'de Konstantinapol'un korumasına bıraktıktan sonra bu ilişkiler değişmiştir, ama ancak 1043 yılından sonra Bizans kaynakları bu topraklara *albanoi* adını vermiştir. 'İliryalı' ve *Albanoi* kelimelerinden

ayrı olarak, o topraklarda yaşayanlar, Bizanslılar tarafından '*Macedonian sive Albaniam*', and '*Epirotes*' olarak adlandırılmıştır, ancak bunların günümüzdeki Yunan ve Makedon topraklarıyla bir ilgisi yoktur. Scanderbeg'in çağdaşı ve ilk Arnavut tarihçisi olan Marin Barleti, Scanderbeg'in hayatı konusunda yazdığı tarihte bu terimlerin birbirine yakın anlamlarda kullanıldığını teyid etmiştir. Scanderbeg'den hem '*Scanderbegus Albanorum*' hem de '*Scanderbegus Epirotarum*' olarak bahsetmiştir. Scanderbeg'in kendisi de, önemli mevkiilerdeki yabancılarla olan yazışmalarında kendisinden bahsederken bu terimleri kullanmıştır. Macaristan kralı Ladislaus'a yazdığı mektubu 'Epirotes Prensi Scanderbeg' ve Kral Ferdinand Ferrante'ye yazdığı mektubu 'Arnavutluk Prensi Scanderbeg' diye imzalamıştır.

Onuncu yüzyıla kadar Arnavutların bu kaynaklarda bahsedilmemesi hem coğrafi hem de siyasi nedenlerden dolayıdır. Birincisi, kültürel mirasları, komşuları Yunan ve Romalılarda olduğu ölçekte gelişmemiştir. İkincisi, ülkenin coğrafyası komşu devletlere göre daha önemliydi. Coğrafya Arnavutluk toplumunun şekillenmesinde hem olumlu hem de olumsuz rol oynamıştır. Arnavutluk tarihi boyunca toprak daima bir sınır bölgesi olmuştur: ilk önce Bizans ve Roma, sonra Ortodoksluk ve Katoliklik ve en sonunda Hristiyanlık ve İslam ve yakın zamanlarda da

Kominizm ve Batı dünyası arasında sınır olmuştur.

Bir halk olarak kişiliklerini korumalarına yardımcı olması ve bir ulus olarak ayırıcı özelliklerini kaybetmeden Doğudan ve Batıdan gelen istila tehditlerine karşı koyabilmeleri yönünden dağlık bölgeler Arnavut halkı için bir yandan avantaj olmuştur, ama aynı zamanda dağlar gelişmeleri önünde bir engel de oluşturmuştur. Sürekli savaş hali ve siyasi bölünmeler, Arnavut halkı için hem siyasi hem de ekonomik istikrarı sağlamayı güçleştirmiştir.

Onuncu ve ondördüncü yüzyıllar arasında doğru dürüst bir 'Arnavutluk ulusu' oluşmamıştır. Arnavut halkının yerleştiği topraklar olmuştur ama uygun bir devlet çerçevesi oluşmamıştır. Topraklar birçok prensliklere bölünmüş ve Arnavut soyluları daha çok birbirleriyle savaşmıştır. Soyluların esas ilgileri bağımsız bir devlet kurmak değil hazinelerinin çokluğu olmuştur. Bunların arasında sürekli olan tek şey, bu soylular ve Venedik Devleti, Ragusa Cumhuriyeti (İtalya), Neapolitan Krallığındaki (İtalya) benzerleriyle yaptıkları ticaretti. Bir tarihçi olan Dimitri Obolenski, Arnavutların çeşitli tarih kayıtlarında olmamalarının nedenini dağlık bölgelere çekilmiş olmalarına bağlar. Belki de Arnavutlar, Slav istilalarından önce yüksek dağlık bölgelere çekilerek çiftçilikten çobanlığa geçmiştir. Daha sonra, Obolenski'ye

göre hiçbir mantiki açıklaması olmayan bir şekilde, ondördüncü yüzyılda dağlardan inerek komşularının topraklarını – güneyde Yunanlıların ve kuzeyde Sırların – işgal etmiştir. Buna uygun olarak, bu hareket Sırların bu topraklarda (günümüzdeki Kosova bölgesinde) zaman içinde ulusal ve manevi kişiliklerini oluşturmalarına neden olmuştur. Bu olaydan yedi yüzyıl sonra bile ironi devam etmektedir. Sırlar bu toprakların kesinlikle kendi hakları olduğunu iddia etmektedir: "300 yıl önce bu topraklara gelen Müslüman yabancılar niçin burada özerkliğe sahiptir? Asla böyle bir şey olamaz!".

Ama tarih bunun tersini söylemektedir. Arnavutlar ondördüncü yüzyılda tekrar ortaya çıkmamıştır. Slav istilalarından önce de, Sırp İmparatorluğunun 14. yy. da sona ermesinden sonra da, hep oradaydılar. William Armstrong'a göre, Arnavutlar "...o toprakların yerlisiydi...Bu topraklarda Arnavutlar olarak adlandırılmaları 1079 yılına uzanır". Arnavutların Bizans yönetimine karşı ilk ayaklanmaları onbirinci yüzyılda olmuştur. Onikinci yüzyılda da Arnavut soyluları bu toprakların tek hâkimi olmuştur. Birleşik bir devletin ortaya çıkmamasına rağmen, bu soylular ondördüncü yüzyılda Osmanlı Türklerinin ortaya çıkmalarına kadar bu topraklardan yabancı istilacıları uzakta tutmuştur.

## **George Castriota Scanderbeg**

Uzun süren bu karmaşık Arnavutluk tarihinde, Scanderbeg imgesini, yaşadığı dönemdeki tarihi konuma yerleştirmek çok önemlidir. Scanderbeg sadece ulusal gurur duygusu olmaksızın Arnavutlar adına savaşmak için onbeşinci yüzyılda ortaya çıkmamıştır. Scanderbeg Arnavutluk siyasetinin merkezinde yer almadan önce, onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda Arnavutluk'ta önemli üç prenslik vardı: kuzeyde başkenti Shkoder ya da Scutari olan Balşalar, merkezde başkenti Durres ya da Durrachium da olan Thopialar ve güneyde başkenti Vlora ya da Valona olan Comnenis prenslikleri. Bir yüzyıl sonra, Scanderbeg Comnenislerle, onların variscisi Donica Comneni ile evlenerek ittifak yaptı.

Bu soylu ailelerden ülkeyi ilk defa birleştiren ve Hristiyanlığı devlet dini yapan Balşalar'dır. 1368 de Roma Katolik Kilisesine bağlandılar ve ülke Katolik oldu. Osmanlı Türklerinin istilasından sonra, Balşalar Türk ve Venedik hâkimiyetinde küçük prensliklere bölündü. Balşalar Bosnalılarla savaşırken, güneyde Arta'lı Ghin Bua Shpata müttefik Yunan, Sırp ve Neapolitan birliklerine karşı 1379'da bir zafer kazandı. Sonuç olarak, başkent Arta muhasarası kaldırıldı ve

Epirus ve Teselya Despotu Nicephorus II bu topraklardaki Yunan hâkimiyeti iddiasından vazgeçti.

Bu dönemin başka bir lideride, Scanderbeg'in kayınpederi olan Comneni prensliğinin lideri George Araniti Thopia Comneni'dir. Scanderbeg'den on yıl sonra Türk kuvvetlerine karşı 1433'de askeri hareket başlatan ilk liderdir. George Comneni'nin Evrenosoğlu Ali Beye karşı askeri başarısından dolayı Batıdan ve Papadan destek almıştır. Papa Eugene IV ve Kutsal Roma İmparatoru Sigismund, George Araniti'ye yardım eden güçlerdir.

Bu üç güçlü aile, Castriota ailesinin Arnavutluk politikasına girmesine önayak olmuştur. Scanderbeg'in babası John'un oğlunu Türklere karşı rehine olarak gönderme kararını Venedik Cumhuriyetine açıkladığı 1394 ve 1410 yıllarında, Castriotalar ilk kez olarak kaynaklarda geçmeye başlamıştır. Türk kaynaklarına göre, Castriota ailesi kuzeydoğu Arnavutluk'taki Kastrat köyünde ortaya çıkmıştır. Thopias ve Comnenislerden farklı olarak, Castriotalar aristokrasi üyesi olarak uzun bir tarihe sahip değildir. Gerçekte, statülerinin yükselmeleri Sinja ve Aşağı Gardi köylerine sahip olan Scanderbeg'in dedesi olan Paul Castriota zamanında olmuştur.

Scanderbeg, Prens John ve hanımı Vojsava Castriota'nın en küçük oğlu olarak 1405 de Arnavutluk'ta doğmuştur. Arnavutluk'un 1413'deki Türkler tarafından işgalinden sonra, George Castriota Osmanlı İmparatorluğu'na tutsak olarak götürülmüş ve orada Müslüman inancına göre eğitim alarak İskender adı verilmiştir. Türkiye'de bulunduğu yıllarda iyi bir askeri eğitim almış ve Sultan II Murat kendisine Bey ünvanı ve askeri komutanlık vermiştir. 1443'de, Osmanlılar Arnavutluk'a saldırmayı planladıklarında, anavatanına kaçmış, İslam'dan vazgeçmiş ve Arnavut liderler arasında prenslikler birliğini oluşturarak kendisini Arnavutluk Prensi ilan etmiştir.

O zamanın modern tarihçileri, Scanderbeg'in liderlik yeteneğini ve zekâsını babası John'dan aldığını söylemiştir. Scanderbeg'in Osmanlı Türklerine karşı direnmesi, ancak babasının ışığıyla doğru olarak anlaşılabilir. John Castriota komşusu olan soyluların birisinin kızı olan Vojsava ile evlenerek siyasi nüfuzunu arttırmıştır. Daha sonra, John çocukları içinde aynı şeyi yapmıştır. Kızlarını komşu soylularla evlendirerek, Arnavutluk'un gelecekteki liderlerinin dedesi olmuştur. Scanderbeg, babasının ayak izlerini takip ederek, o dönemdeki Arnavutluk'un en etkili soylu

ailesi olan Omneni ailesinin kızıyla evlenmiş ve kuzenlerinin de siyasi ittifak kurduğu ailelerin çocuklarıyla evlenmesini sağlamıştır. Donica Comneni ile 1451'de evlendiğinde güney prensliğini ve sadece birkaç yıl sonra kızkardeşi Mamicayı Thopia prensliğinin varisiyle evlendirdiğinde, ülkenin merkezini kurduğu birliğe dâhil etmiştir.

Scanderbeg, John'un en küçük çocuğuydu. Türk kayıtlarına göre, 1423 yılında Edirne'de kardeşleriyle birlikte Sultanın tutsağı oldu. Osmanlı tehdidinin uzun yıllar süreceğinin farkında olan babası için, Scanderbeg'in Osmanlı devletine tutsaklığı ilkönceleri lehe bir durumdu. Onun Türkiye'de olması babasının topraklarını güvende tutmasını sağlıyordu. Scanderbeg Enderunda, Sultanın sarayında askeri eğitim aldı. Aynı babası gibi, Scanderbeg'de Sultanın güvenini kazanmak için İslamı kabul etmiş görünmenin önemini farkındaydı, ama ülkesine döndüğünde, Kruja Kalesini fethettikten sonra, Arnavutluk halkına yaptığı konuşmada niyetini açıklamıştı;

“Aynı şekilde, her zaman olduğu gibi, bir aile gibi yaşamamıza rağmen, aynı masada yemek yememize rağmen, aynı şekilde düşünmemize rağmen, ne onlar ne de yaşayan her hangi birisi benim

ülkemi andığımı duymamıştır. Her hangi bir adam ne konuşmalarında ne de kullandığım bir kelime de benim Hristiyan olduğumu çağrıştıracak bir şey duymamıştır.”

Scanderbeg 1443’de Arnavutluk’a döndüğünde, esas amacı babasının kaybettiği toprakları yeniden kazanmak ve ülkesini Osmanlı Türklerine karşı birleştirmektir. Arnavutlara yaptığı çağrının amacı Haçlı alarak kafirleri püskürtmek değil, “..... ülkenin geriye kalanını kurtarmak... ” ve tüm imkanları kullanarak, “....sanat, kurnazlık ve strateji, acı çekerek ve çalışarak, sabır ve kılıçla...” birliği korumaktır.. Bilim adamları Scanderbeg’in 1443’de ülkesine dönüşünün saiklerini tartışmaktadır. Scanderbeg’in hayatını yazan, Fan Noli ve Kurt Treptow, Scanderbeg’i o yıllarda babasının ölümünün derinden etkilediği konusunda hemfikirdirler. 1430’da Sultana karşı yaptığı ayaklanmadan sonra, John Castriota 1436’da yenildi ve ülkesinin önemli bir bölümünü kaybetti. 1443’de, oğlunun zaferlerini göremeden, yıkılmış bir şekilde öldü. Babası, Scanderbeg’in askeri bir stratejist ve siyasetçi olarak yetişmesinde önemli bir rolü olmuştur.

John Castriota’nın ölümünden sonra, tüm toprakları Sultan’a geçmiş oldu. Mamafih, Scanderbeg’in Sultan Murad’a

bağlı gibi gözükmesi nedeniyle, Sultan Scanderbeg’e babasının topraklarını *timar* olarak verdi. Scanderbeg, bu fırsatı değerlendirerek, babasının topraklarını tekrar kazanmak için iki fırsata sahip oldu. Birinci şansı, babasının ölüm haberinden sonra Sultanın Scanderbeg’e kalesinin yöneticiliğini teklif etmesi ile geldi. Osmanlı Sarayına sadık gibi görünse de, Kruja Valisi olduktan sonra, gelecekteki hareketlerine destek sağlama umutlarıyla, Venedik ve Ragusa Cumhuriyetleriyle gizli ittifaklara girdi. Scanderbeg’in ikinci şansı umduğundan daha önce geldi. 1443’deki Niş savaşında Sultan Murat I’in, Macaristan Kralı John Hunyadi’ye karşı yolladığı Osmanlı kuvvetlerinin komutasını Sultan’dan aldıktan sonra, Scanderbeg onları savaş meydanında terketti ve üçyüz kişilik kuvvetle Arnavutluk’a kaçtı.

Sultan’ın mühür kâtibini Kruja’daki Türk garnizonunun komutasının Scanderbeg’e verildiğine dair bir *ferman* yazması konusunda zorladı ve bu ferman ile Sultan’a düşman olarak Arnavut kuvvetlerinin komutasını ele aldı.

Scanderbeg Kruja’ya ulaştığında, kaleyi zor kullanmadan barış içinde ele geçirdi. 28 Kasım 1443’de, babasının üzerinde iki kartal başı olan kırmızı bayrağını açarak, Arnavutluk halkına

Hristiyanlığa döndüğünü ilan etti. Daha sonra, Osmanlı askerlerine ya Hristiyanlığa geçmelerini ya da İslam şehidi olarak ölmelerini söyledi.. Bu hareketiyle Osmanlı Sarayıyla olan köprüleri atmış oldu. Scanderbeg'in ulusal bir kişilik olarak rolü Arnavutluk tarihinde tartışılmazdır. O olmadan Osmanlı İmparatorluğuna karşı bir direniş hareketi olmazdı ve Arnavutlar arasında birlik duygusu meydana gelmezdi. Arnavutluk'un 1481'de Osmanlılar tarafından tekrar işgal edilmiş olmasına rağmen, ülkesi üzerindeki etkisi bir efsane haline gelmiştir. Arnavutluk halk şarkıları ve sözlü gelenekler, onun Türklere karşı duruşunun hatırasını yüzyıllardır taşımıştır. "Arnavutlar tek bir mirasa sahip farklı grup halklardan oluşsa bile, Scanderbeg etnik kimliğin odağı olmuştur.". Scanderbeg'den önce Arnavutlar'ın bir devlet nosyonu yoktu ve ortak bir hukuk ve devlet yapısı olmayan prensliklere bölünmüş şekilde yaşıyorlardı. Scanderbeg Arnavutluk devletinin kurulmasında köşetaşı olmuştur. Onun hazırladığı zemine dayanarak, dört yüzyıl sonra Arnavutlar onun bayrağı altında birleşerek, 28 Kasım 1912'de, Osmanlı İmparatorluğundan bağımsızlıklarını istemiştir. Bağımsız bir Arnavutluk devleti oluşturmak için Scanderbeg'in ilk yaptığı hareket Mart 1444'de Lezha Birliğini kurmak olmuştur. Bu birlik Arnavutluk'un soylu aileleri

arasında askeri ve siyasi ittifakı oluşturdu. Lezha Birliği hükümlerince, sadece savaş dönemlerinde geçerli olacak şekilde asiller ve mülkleri üzerinde yetki sahibi olmak üzere, Scanderbeg askeri konularda lider seçildi.

1444 yazında, Arnavutluk ve Türkiye arasında savaş kaçınılmaz olduğunda, Birlik Scanderbeg'in gücünü sağladığı ilk kurum oldu. İlk başlangıçta, kendileri ve Scanderbeg arasında çıkar çatışması olursa, ona sadakatlerini sunan asiller Birlik'ten ayrılabilirdi. Scanderbeg Danja'yı almak için Venedik Cumhuriyetine karşı askeri harekâta başlayınca, Pjeter Span ve Gjergj Dushmani adlı asiller Birlik'ten askeri ve mali kaynaklarını çektiler. Scanderbeg'in Türk birliklerini yeneceği ümidini yitiren diğer asiller de Osmanlı Sarayı ile anlaşma yapmaya başladılar. Bunlar Gjergj Arianiti ve Pal Dukagjin'di. Scanderbeg'in Ragusa Cumhuriyeti elçisi olan Gjon Gazulli Papa'ya bazı Arnavut soylularının Türk Sultanına sadakatlerini sunduğunu yazmıştı.

Mamafih, Scanderbeg özellikle Kruja kalesinin duvarları önünde Osmanlı ordusunu yenerek başarıdan başarıya koşunca, birçok asil Osmanlı Sarayı ile olan ittifakını yeniden gözden geçirmeye başladı. Lezha Birliği'ninin askeri



desteğinden faydalanan Scanderbeg, asillerin desteğini yeniden kazandı. Ordusu sayıca az olmasına rağmen, ona çok sadıktı ve bu da onun askerler üzerindeki tek yetkili olduğunu göstermektedir. Orduyu kontrol ederek, üstünlüğünü asiller üzerinde iyice pekiştirmiş; onların ünvanlarına ve topraklarına el koyarak, bunları subaylarına ödül olarak dağıtmıştır. Scanderbeg'in etkisi ordu ve asiller üzerinde arttıkça, Thopia, Stresi ve Balsha ailelerinin topraklarını da mülkiyetine kattı ve böylece ordunun kontrolü ve topraklarının büyümesiyle, Scanderbeg birleşmiş ilk Arnavutluk devletini meydana getirdi.

Scanderbeg'in hayatını yazanların ilki olanlardan, Demetrio Franco, Kruja savaşından sonra Arnavutluk üzerindeki hâkimiyeti arttıktan sonra, hem akrabalarının toprakları üzerinde hem de soyluların toprakları üzerinde kontrolünün genişlediğinden bahsetmiştir. Scanderbeg'in Türkiye ile yaptığı savaşın ilk yıllarında, Lezha Birliği Arnavutluk devleti için hem kanun hem de yargı olarak hizmet etti. Ama 1451'de, Scanderbeg hâkimiyetini Arnavutluk üzerinde iyice pekiştirince, Birlik tüm gücünü kaybederek varlığını yitirdi.

Scanderbeg'in Arnavutluk'ta gücünü birleştirmesinin bir başka önemli yönü de, yasaların ya da *Kanun*'un ilk maddelerini tesis etmesidir. Arnavutlar için *Kanun*'un tesis edilmesi tamamen Scanderbeg'in Arnavutluk'taki hükümlerliği ile doğrudan ilgilidir, ama *Kanun*'u onun yazdığına dair hiçbir tarihsel delil yoktur. *Kanun* ile her ne kadar *Scanderbeg Hukuku'na* atıfta bulunulsa da, kaynaklar onu Scanderbeg'in generallerinden birisi olan Leke Dukagjin'e atfederler. Gerçekte, Kuzey Arnavutluk'ta hukuk denilince *Lek'in Kanun'u* akla gelir.

Kanunlar, öte yandan, özellikle mülkler ve kadınların mülk edinmeleriyle ilgili olduğunda, ilerici gibi görünmektedir. Scanderbeg'in kanunlarına göre, evin reisi öldüğünde mülkler en yaşlı oğlana değil de, bu mülkleri idare edebilecek bireye geçiyordu.

Ayrıca, kadınlarla ilgili Scanderbeg'in kanunları, kadınlara evlendiğinde kendisine verilen topraklar üzerinde hak sahipliği ve boşanmaları halinde de kocalarının mülklerinin yarısı üzerinde hak veriyordu.

Scanderbeg'in Osmanlı İmparatorluğu'na karşı karşı koymasındaki başarıyı, Vatikan ve Papa'dan aldığı

yardımı vurgulamadan yazmak boşunadır. George Castriota, Osmanlılarla savaşmak ve Arnavutluk'a yeniden sahip olmak için, Papa'dan mali destek alması gerektiğini ve babasının aksine dine önem vermesi gerektiğini fark etmiştir. Hristiyanlıkla amel ettiğini herkese göstermesi, Batı'dan dini destek almasındaki anahtar faktördü. Croya'nın kurtuluşu için piskoposları dua etmeye davet ettiğinde, Arnavutluk devletinin baş azizi St. George gibi gözüküyordu. Dini davranışları Batı'nın gözünden kaçmamıştı. Gerçekten, 1451'de Vatikan'ı ziyaret ettiğinde, şerefine *Te Deums* (şükran ilahileri) söylenmişti. Aralık 1457 de, Scanderbeg'in en önemli müttefiki Papa Calixtus III'tü. İlişkileri çok yakındı.

Papa, Scanderbeg'den "*vero dilecto filio*" (kutsal çocuğum ) diye bahsetmiştir. Roma'da kâfirlere karşı önemli bir komutan diye karşılandı ve Vatikan'ın komutanı olarak taltif edildi ve Papalar tarafından İsa'nın sporcusu olarak bilindi.

Aralık 1466'da, Scanderbeg Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı savaşta yardım almak için son kez olarak Roma'ya gitti. Papa Paul III tarafından çok iyi karşılanmasına rağmen, Romalılar düş kırıklığına uğramıştı. Hristiyanlığın savunucusu olarak, Scanderbeg kendisini sadece kuvvetli bir yönetici değil aynı

zamanda bir komutan olarak gösteriyordu. Asker kıyafeti ile maiyetinde kimse olmadan, Papa'nın ve Roma halkının önünde duruyordu. Papa'dan ihtiyaç duyduğu tüm mali yardımları aldı. Yirmiüç yıllık savaştan sonra, oldukça yaşlanmıştı. Osmanlılarla olan savaşını sürdürürken, 1468'deki bir mücadelede zatürreye yakalanarak kısa bir sürede ölmüştür. Scanderbeg gibi bir kahraman için, böylesi bir destansı hayata sahip olup, bu şekilde ölmek oldukça ironidir. Bundan sonra da, Arnavutlar onun hatıralarını taşıdılar ve Türk işgaline karşı koydular. Batılılar Scanderbeg'i bir haçlı olarak görseler de, aslında değildi. Atalarının geleneklerine göre, bağımsızlık ve halkını korumak için savaşmıştı.

Bir kez daha Türk tehdidiyle karşılaşmış İtalya'ya sürgüne gittiklerinde, Arnavutlar bu hatıralara yapışmıştı. Arnavutluk Osmanlı kontrolüne girdiğinde, Scanderbeg'in hatıralarını ve mirasını İtalya'ya yerleşen Arbereşler korumuştur.



Kruja



**Mexhid YVEJSI**

## **İmam Beqir Maloki**

İmam Bekir Maloki 1892 yılında ‘hacı ümer’ mahallesinde dünyaya geldi. Bu mahalle Gjakova (jakova) merkezinde bulunmaktadır. İmam Bekir Maloki fakir ama çalışkan ve dindar bir ailenin oğludur.

İlk dini bilgileri ve ilkokulu, kendi zamanında Gjakova şehrinin en büyük ve en güzel camisinde bulunan “hacı ümer” mektebinde okudu. “Hacı Ümer” mektebi ve camisi hala eski güzelliğini ve tazeliğin korumaktadır. Ama bugün sadece bir yayınevi olarak kullanılmaktadır.

İlk dini bilgileri aldıktan sonra İmam Bekir Maloki, dini ilimler enstitüsüne devam etmek için “Dar-ul Mualim” enstitüsüne kayıt oldu. Bu okul Shkup (Üsküp) şehrinde bulunuyordu ve kendi zamanında en güzel ve en büyük üst ilim enstitülerinden biriydi. Oradan mezun olan hocalar ve müderrisler Arnavutluk’un her şehrinde, her köşesinde dini hizmetler veriyorlardı.

İmam Bekir Maloki 1913–1914 yıllarında, henüz 22 yaşında genç bir delikanlıyken, Kosova’dan Osmanlı’nın çekilişini ve Sırp’ların işgalini yaşadığı bir zamanda Arnavutluk’a hicret etti. İmam Bekiri Arnavutluk’ta Durres şehrinde Wid kralın zamanında, kraliyetin özel askerler grubuna katılmıştı. Bu görevde çok başarılı olduğu için üst görevler verilmişti. 1918–1941 yıllarında Sırp – Hırvat - Slovenya krallığında memurluk görevleri almış ve aynı zamanda İmam Bekiri, dini ve kültürler faaliyetlerle uğraşmıştır.

İmam Bekiri Gjakova kütüphanesini kuruculardan biridir. Arnavutluk’tan getirdi Arnavutça dergileri özel bir eve gizliyordu ve özel okuyucularıyla gizlice paylaşıyordu. Çünkü Arnavutça dilinde, dergi basmak ve bulundurmamak yasaktı.



Gjakova’da tarihi bir ev

Kosova Sırp işgalindeyken İmam Bekir Maloki ve arkadaşları “Gayret” edep

ve yardımlaşma derneğın kurdular. Sırp işğali sona erdiği zaman, Kosova ve Arnavutluk birleştiler. Ama 1941-1944 yıllarında İtalya, 8 Eylül 1943’de Alman işğaline şahit oldular. İmam Bekiri ne kurtarırsak kurtaralım, gençleri eğitelim, dine ve vatana karşı sevgiyle besleyelim diyerek, mücadeleye devam etti. Bu mücadele Balkanlardaki komünistlere zarar verdi çünkü onlar için din, tanrı ve vatan kelimeleri yok, sadece Lenin Stalin, Moskova, Rusya vardı.1942 Nisan ayında Gjakova komünistleri, Gjakova şehir merkezinde İmam Bekire karşı bir suikast düzenlediler... Bu suikastı Gjakovalı 5 – 6 komünist bir evin çatısından yaptılar ve imam Maloki kanlı bir şekilde yere yığıldı. Komünistler hiç gecikmeden halka afişler yayınlamaya başladılar, hain İmam Bekir geberdi, ondan kurtulduk diyerek halka haber yaymaya devam ediyorlardı. Ama gerçek şu ki, vücuduna altı kurşun alan İmam, Allah’ın yardımıyla, bu suikasttan yaralı bir şekilde kurtuldu. Altı ay Tirana Hastanesinde tedavi gördükten sonra ayağa kalktı ve aynen eskisi gibi mücadeleye devam etti. Gjakova, Üsküp ve gittiği her yerde komünistler onun korkusundan kaçmaya başladılar.

1944’de her yerde olduğu gibi Arnavutluk’ta da komünist hükümeti kuruldu ve komünizme karşı mücadele verenler ya öldürülüyordu ya da sınır dışı

ediliyordu. Sınır dışı edilmiş olanlar arasında İmam Maloki de bulunuyordu. Uzun bir süre Avustralya’da ondan sonra Almanya, İtalya, Mısır, Lübnan ve Suriye’de bulunan İmam en son Türkiye’de bir avukatın yanında sekreter olarak çalışmış ve sürgün hayatını burada devam ettirmiştir.

1958’de Türkiye’den İtalya’nın başkenti Roma’ya geçti. İtalya’nın başkentinde mücadelesini sürdürmüştür. Orda da İmam olarak çalışmış ve aynı zamanda birkaç Arnavut arkadaşıyla birlikte “Unione İslamico in Occidente”(Batıda İslam birliği) isminde bir dernek kurmuştur. İmam, dini hizmetleri ve vatanseverlik mücadelesini yazdığı kitaplarla da sürdürmüştür.

İmam Bekir Maloki’nin nasihatlerini almak ve onu görmek için ziyaretine tüm dünyadan Arnavutlar ve yabancılar geliyordu .

İmam Bekir Maloki 6 Ocak 1985’de Roma şehrinde 93 yaşında Hakk’ın rahmetine kavuştu. Kabri “porta pia” Müslüman mezarlığında bulunmaktadır. Açılışını 1965’te bizzat kendisinin yaptığı bu mezarlık tüm dünyadan Roma’ya gelen Müslümanlar için hâlen hizmet vermektedir.



Şecaettin Koka

## ÇAYHANE



Onlar her akşam çayhaneye gider tatlı tatlı konuşurlar. Orada köşe başındaki bir yerde birkaç masanın bir araya getirilerek sandalyelerin sonradan eklendiği yere herkes 'güvercincilerin yeri' der. Oraya, tüccarlar, doktorlar, esnaflar, işadamları, öğretmenler, gazeteciler (onlara ifadeci olarak müracaat ederler), yazarlar, hatta üçkâğıtçılar, hamallar, ameleler de gelir bir sandalye bulur masa başına geçer eşit düzeyde hemen sohbe katılır. Konu tutkudur. Güvercinleri severler. Güvercin beslerler. Hepsi

tutku yarışında sözde dünya birincisidir. Yine de Abdül'ün masada yer alması çok önemlidir. Çünkü Abdül bu işin şampiyonudur. O bu işin en ustasıdır. Bu masada oturanlar çay kahve içer. Meyve suyu içerler. Konuşurlar. Bazen tümü tek kişiyi dinler. Herkes bir şey anlatır ötekileri saygıyla dinlerler. Söyledikleri yalan olsa bile. Ara sıra sohbet dört göz arasına da kayabilir. Kimse kimseyi de dinlemez olabilir. O anda birileri kendilerini ön plana koymak isterler. Yani benim güvercinlerim herkesten iyidir demek isterler. Herkes kendini anlatmak çabasına girer. Hepsinin anlattıkları anlatmak istedikleri işin içini bilmeyenlere çok tekdüze çok benzerdir. Aslında öyle değildir. İncelikler çok farklı olur.

Onlara göre güvercinler dünyanın en önemli yarattıkları olduğuna göre konular da dünyanın en önemli konularıdır. Dünyanın öteki önemli konuları, insanların dünya dertleri kendiliğinden bir yana itilir. Savaşlar, geçim dertleri, duygusal sorunlar, aile içi dertler, spor olayları Fener, Galata, Beşiktaş, Trabzon dertleri herşey bir yana gider.

Güvercinler, onlarla gelen dertler, sevinçler, kaygılar, harcamalar başa

gelir. Onlara en iyisini sunmak istersiniz. Kuşların ilaçlarını eczaneden çocuklarının ilacından önce satın alır cebinize koyarsınız. Baş derdiniz onlardır çünkü. Bu dünya dertlerini bir yana itebilmesi güvercin beslemenin en büyük gücüdür. Dünyanın en büyük yan, ama bu tutkuya kapılmışların baş derdi budur. Çayhanede de böyledir. Aile ortamında da böyle olur. Çayhanede destek bulurken aile çevresinde her zaman destek bulmak mümkün değildir. Abdül'ün anlattıkları açıkçağızla dinlenir. Abdül şehir hastanesinde amele olarak çalışır. Orada da ekmeğini kazanırken saygındır ama tutkusunda aşırımayalım dünya birincisidir. Durdur geçen zamanı, kulların gülsün. Ve sadece dünyanın değil, sokağının da geliştiğini, değiştiğini günlük yaşamlarımızda görmüş, bir parçası olmuş olmamızdır.

Berlin Duvarı yıkılırken çayhanedeydim. Sovyetler Birliği dağılırken de oradaydım. Ay'a ilk ayak basan insanı, siyah beyaz televizyondan izlerken üniformalı askerdim, uzay mekiği dünyanın etrafında bilmem kaç gün dolanıp döndüğünde de aklım fikrim onlardaydı. Radyodan siyah beyaz

televizyona geçilirken de vardık, renkli yayın başladığında da! Aslına bakarsanız bu tutkumuzla birlikte bir hayata birçok şey sığdırmayı başarabildik.

“Devrimi” kümes yanında sandalyeden uzaktan seyrettik, insanın düşüncelerinin zaman içinde değişebileceğini de gördük. Hep güldük. Ve sanırım en önemlisi çocuklarımızın büyüdüklarini göremedik. Fazlasıyla güvercinlere yöneldik. Büyüdüklerini, kendi kaderlerini ellerine aldıklarını ve üzerimizden çok ağır bir sorumluluk yükünün kalktığını da fark etmedik. Çünkü yüklü değildik. Bir yarım yüzyılı devirdik. Üzülüğümüz de oldu ama şimdi geri dönüp baktığımda gördüğüm tek şey sadece mutluluklarım.

Hayatımızın kadını başta olacak yerde, hayatınızın en önemli şeyi hayatımızın kadını ve tutkumuz güvercinler yan yana yürüdü.

Çünkü bir erkeği olgunlaştırıp, yaşamdan zevk almasını, yaşamından memnun olmasını sağlayan şey sadece o çok özel bir tek kadın değildi. Ne para, ne unvan, gözüne gelmedi.

Onu da düşünürler ama akılları fikirleri flörtte, fantezilerini gerçekleştirmekte, yapamayacağı şeylerin hayalini kurmakta: "Bir tekne alayım, kızları doldurayım, değil. Her düşü kurmuş, her düşü yitirmiş. Her şeyi istemiş. Şimdi artık ne istediğini bilenler değillerdi.

Gerçeklerle yüzleşebilen, şaka olduğu belirtilmeden kuş tutkusu yolunda böbürlenme pahasına yalan söylememe cesaretini edinmemiş, avcı yalanları hislerinden kaçmamaya kapılmıştık. Yaşınız kaç olursa olsun, her düşü kurup, her düşü yitirdiyseniz ve buna rağmen tutkunuz varsa kuracak yeni düşler bulabiliyorsanız hayattasınız demektir!

Yaşamdan zevk almasını, yaşamından memnun olmasını sağlayan şey, o çok özel bir tek kadınla birlikte tutkun paralel giderse mutluluk yanında olur.

Evde bahçenin en uygun yerinde ya da binanız uygunsa taraça da tamamıyla bir katta kümes yer alır. Şartlara bağlıdır. Kümesin kapsında kilit var. Bu çok büyük ulaşılmaz istek mi?

Tek koşul kümesin içinde belli sayıda güvercin de olmalı.

Sonra çayhanede anlatılacak şeyler olur. Falan filan güvercinin tüyleri, kuyruğu, hatta kıçındaki küçük tüylerdeki durum anlatılır. Tek, kulağı büyülesin tantanalı sözcükler gibidir bunlar. Güvercinin kafesten inişi, çatıya uçuşu betimlenir. Kuşun bakışları da gözlenir ve anlatılır. Damdan inişi anlatılır. Gözlenilmiş huyları. Kafesindeki duruşu. Civcivlerine olan duruşu ya da huysuzlukları söylenir. Kuşların dışkılarındaki durum yani sağlıkları ele alınır. Güvercinlerin civcivlerinin huyları ele alınır. Kuşlarda kuşaktan kuşağa geçen huylar incelenir. Kardeş kardeşle ya da yakın akrabalarla güvercinler eşleştirilmez. Çünkü sağlıklı ve iyi huylu kuşların bu yoldan dünyaya gelmediği saptanmış bulunur. Kuşların kimi huyları kınanır. Kimilerine "helal yer" derler. Kimisine "haram yer" bile derler. Çok bileşik olur bu iş. İlk bakışta çok küçük şeyler bunlar sanılır. İnceden inceye her şeyi ele alanlar da var.

İşte güvercin tutkusu olanlar için çok önemli yan özelliklerdir bunlar. Çok anlamlı veriler sayılırlar. Gönülleri doldurur, duyguları coşturur, sinirleri

gerer koparır, ağlatır, uyutmaz, geceleri insanın uykusu kaçar, güldürür, mutlu eder, mutsuzluk ve umutsuzluk getirir, bazen insanı gururlu kılar, kimi kere kimi şeyler onuruna dokunur hatta onur kırar, hile yapanlar çıkar, kuş besleyenler arasında kırgınlık olur, büyük dostluklar kurulur, düşmanlıklar başlar, kavgalar çıkar. Bildiklerini dayatmak istersin, hünerini göstermeye kalkışırsın.

Bahse girilir, para kaybedenler olur, para kazananlar olur, kuş besleyenler birbirinin büyük rakibi olur, yarışmalar düzenlenir ya kaybedersin ya kazanırsın,"Bu tutku aptallık" diyenler çıkar ,"alçaklıktır" da diyenler olur derdini anlayamazlar, bu tutkudan vazgeçtirmek isteyenler olur beni küçük yaşta babamın vazgeçtirmek istediği gibi, vazgeçtiremezler. Vazgeçenler daha da kötü tutkulara kapılabilir. Ya rakıya dalar ya kumara dalarlar. Ya da bunlardan daha kötü bir tutku başlar. Karını aldatırsın, çocuklarına ekmek götürmezsin. Güvercin besleyenlerin çoğunluğu kuşlarına tutkun oldukları kadar kendi yavrularına da düşkünlerdir.

Hamdi Dede yüz yaşında öldü. Onun da tutkusu güvercinlerdi. Ölünceye

kadar bundan vazgeçmedi. Güvercin besledi."Yaşlı başlı adam ama güvercinci" derlerdi ona. O bu atıştırmalara çok kızardı. Ve buna şöyle cevap verirdi."Güvercin beslemek sevaptır" derdi."Beni güvercin beslemek kurtardı" diye söylenirdi."On yıl askerlik yaptım".Daha Osmanlıya askerlik yapmıştı."Kafkasları yaya geçtim, çeşitli savaş meydanlarında bulundum, kurşunlar başım ucundan geçti. Bir yerim biraz olsun acımadı, isabet almadı. On yıl sonra eve sapasağlam dönen kasabanın tek adamı benim."

Güvecin beslediğinden bir keresinde : "Yaşlı başlı adam oldu hala güvercinlerinden vazgeçmedi" söylemişti aralarında cephede ölen arkadaşlarının dul kalan karılarından biri. Hamdi Dede dayanamayarak "Hayatımda hep güvercin besledim de cephede savaş meydanlarında mermi almadı beni. Hani sizin kocalarınız nerede? Güvercin besleselerdi veya başka bir sevap yapsalardı onlar da geri evlerine dönerdi" demişti o kadınlara. Cephede şehit olan arkadaşlarının karıları başlarını eğerek bir daha da Hamdi Dede'ye güvercin sözünü dile almamışlardı, onu bundan horlamamışlardı. Hamdi Dede



kendisini cephede ölümden güvercinlerinin hasretinin ve onlara olan sevgisinin kurtardığına derinden inanıyordu.

Abdül hastanede hademe olarak çalışır. Çok saygın bir kişidir. İşinde çok başarılıdır. İş zamanı sonrasında acele evine döner kuşlarını uçurur, kuşçuların deyimiyle 'onlarla oynar' antrenman yapar ve hemen çayhaneye gider. Her zaman ona bu konuda sorulacak sorular var. O çok mütevazı cevap verir. Oysa anlatacakları çoktur. O güvercin besleme ve oynama, antrenman yaparak onları döndürmek şampiyonudur. Tek sözle bu işin en ustasıdır. Güvercinciler masasında bu akşam da kalabalık vardı. Abdül:

— Geldi çattı, bir taneyi tepeleyeceğim, dedi.

Masadakiler anladı. Bir güvercinini konuklarına döndürerek ölmesine sebep olmasından kısa bir süre sonra yenisini yetiştirmişti. Yine Abdül temsil yapacak bir kuş yetiştirmişti. Önümüzdeki Pazar günü ona konuk olacak meraklılar şimdiye dek kimsenin bu kadar sık güvercin yetiştiremediğinden Abdül rekordan

rekora gidiyordu ama... Güvercinleri beslediği evinin avlusunun dar olmasından ötürü kuşlar çatıya çarparak ölüyorlardı.

Abdül bu kez Alaca güvercinle idman yapmıştı. Bu kuşun bir gün gelecek en üstün marifet göstererek dönüşler yapacağını biliyordu. İyi bir döneke elde etmek için, saf ırk olması yanında iyi bir cins ve iyi eğitim gereklidir. Abdül bu kuşla idmana, uçmaya başladığı geçen yıl sonbaharında başlamıştı. Her uçuşta kuşu en az seksen hatta iki yüz metre yüksekliğe çıkmasından sonra pırıltı yaparak yere indiriyordu. Kuşu idmanla yönlendiriyordu. Abdül çok iyi biliyor eğer rüzgâr varsa başlama pırıltısını güvercine yukarı doğru uçarken veriyordu. Güvercinliğin kapısını açtığı sırada güvercinler dışarı çıkarak, güvercinlere havadayken sinyal vererek aylarca derece derece ilerleterek daha fazla dönüş yapmasını öğretmişti. Rüzgârın çok şiddetli olup olmadığına dikkat ederek çok dikkatli olmuştu. Bu kadar titiz biri ancak Abdül olabilirdi.

Döneke cinsi güvercin besleyenler şöyle der :”Armut pişmeden dalından düşmez”.

Abdül onlarca kez sınavını başarıyla geçmesine karşın yine temkinliydi. “Ya güvercin konuklar yanında bana yaptıklarını yapmazsa, huylanırsa!”, Diyordu. Bu dönele güvercinler bin bir kılığa giriyor bazen rüzgârdan bazen avluda toplanmış kalabalık seyirciden ürkererek asla dönemeyebilirdi. Hatta birazdan yaptıklarını da yapmayabilirdi. O zaman dedikoducu kıskanç kuşçular yıllarca gördükleri gösterişleri Abdül’ün ustalıklarını olmamış gibi sayarak “işte dedim derler, Abdül’ün güvercini bile dönmedikten sonra biz ne diyelim” demeye kalkışırldı. Abdül kuşu denemişti. Beş yüz metreye kadar uçurup döndürmüştü. En sık dönerek aldığı mesafe otuz metre bazen de yetmiş metreyi buluyordu, sonrasında da açılarak yere düşmekten kurtuluyordu. En büyük tehlike kuşun kırk elli metreden daha az yükseklikten dönerek yere ya da çatıya düşmesiydi. Bazen huysuz dönele güvercin kümes kapısı açılıp güvercinler dışarı çıkarak sinyal vermeden güvercinlik üzerinden kendisi dönmeye başlaması oluyordu. Abdül bunu önlemenin ustasıydı.

Ancak bir haftadır Abdül Alaca kuşu kümesten çıkararak her zaman gibi sadece çubukla bir dokunmayla

uçuruyordu. Tam gerektiği kadar yüz, yüz elli metreden güvercinliği- kümesi açarak sinyal ile en uzun mesafeye döndürüyordu.”Geldi çatı, bir taneyi tepeleyeceğim,” demesi de buna dayanarak oluyordu. Güvercin tutkusu olan arkadaşlarına en üstün bir temsil düzenlemek istiyordu.

Bu Pazar Abdül erkenden uyandı. Sabırsızdı. Konuk olacak arkadaşlarının ancak saat ondan sonra geleceklerini biliyordu. İlk başka bir kimseye ziyarete gidilirse gelecek arkadaşları dikkatli davranmazlarsa o zaman daha da gecikeceklerdi. Akşamdan güvercinlere daha az darı vermişti. Güvercini döndüreceği gün için tüm ön hazırlıkları yapmıştı. Güvercin tutkusu olan arkadaşları önünde başarılı olarak övülmeyi hak etmek istiyordu. Konuklar beklerken bir ara sebze bahçesine girdi. Domates fidelerinin diplerini çapaladı. Bir süre sonra kapı çalındı. Güvercin tutkuluları konukları gelmişti.

— Abdül, Abdül, diye kapının arkasından seslendiler.

— Geliyorum, dedi. Konuklarına kapalı kapıyı araladı.

Sokakta iki otomobili park etmişlerdi. Otomobiller doluydu. Çok kalabalık gelmişlerdi. Tam on kişi vardı. Otomobildekiler de indiler. Abdüllerin avlusunda kümesin yanında bir yere yerleştiler. İskemlelere oturdular. Biraz sonra çaylar geldi. Abdül'ün eşi çay ikram etti konuklara. Çaylar yudumlanırken bundan önce ziyaret ettikleri daha iki güvercin besleyen arkadaşlarında olup bitenleri yorumladılar. Kimisi ilkinin kimisi ikincisinin güvercinin daha iyi döndüğünü iddia ediyordu. Çaylar içilir içilmez konuklardan biri:

— Hadi Abdül, işleri uzatma marifetini göster, dedi.

Abdül kümes kapısını açtı. İlk hala hazırlık safhasında olan belli bir düzeye çıkmış kuşları uçurdu.

— Hadi Abdül Alacayı uçur bekletme dedi aralarından biri.

— Evet, dedi işte şimdi sıra ona da geldi.

Daha sonra kümesteki güvercinler arasından Alacaya elindeki sopanın ucuyla değdi. Alaca güvercin kümesten dışarıya çıktı. İnce, uzun, geniş yelpaze kuyruklu bir güzel

güvercindi Alaca. Konukların gözleri ona dikilmişti. Alaca güvercin kalabalıktan ürkmüş gibiydi. Abdül kümes kapısını kapatarak daha bir kez Alaca'ya sopanın ucuyla değdi. Pistten uçağın kalktığı gibi Alaca ile birlikte onu yönlendirecek daha bir güvercinle birlikte yerden havalanarak kısa bir zaman içerisinde mavi göklere ulaşmışlardı. Ortalık sessizdi. Yaprak kıpırdamıyor konuklar da kıpırdamıyorlardı. Gözler havaya bakıyor Alaca'yı izliyorlardı. Abdül gözleri fal taşı gibi açılmış dikkatli Alaca'nın belli yani idmanlarda hazırladığı gibi belli bir noktaya gelmesini ve ondan sonra da kümes kapısını açarak sinyal vermeyi bekliyordu. Alaca daha bir kere belli noktadan uzaklaştı. Dönüşte kümes kapısını açtı. Alaca Abdüllerin evi tarafına gelirken yüz elli metre yüksekteki belli noktasına vardığında sol kanadı üzerinden bir yana yere doğru yuvarlanmaya yarı açılmış kanatlarını bir çark gibi döndürerek aşağıdan görülen kanat kuyruk ve vücudundan oluşan daireyi tamamladıktan sonra hızlı baş, kuyruk ve kanatları görülmez oldu. Bu kez Alaca bir çark kadar hızlı dönerken bu hızını giderek daha da artırdığı için isteğiyle yaptığı daireyi açarak durduramayacağı için belli yere, ya da

avludaki ağaçlara doğru düşemedi. Karşı komşunun çatısına doğru yığıldı.

Konukları hayran kalmıştı. Bu dönüşü senelerdir görmemişlerdi. Abdül hepsinin yüzüne bakıyor teker teker. Beş on dakika beklediler. Alaca güvercin dönmedi. Komşunun çatısına düştüğü için görülemiyordu.

Abdül'ün komşusunun evinin çatısına saplandığını konuklar görmüşlerdi. Alaca'nın gösterdiği böyle hızlı ve güzel dönüş sonrasında komşu çatıya çarpan Alaca'nın ağır darbe alması sonrasında hemen ölebileceğini veya kalıcı olacak uçma engelli kalması ihtimalinden söz edildi. Abdül bunu hissetmişti.

— Alaca öldü, dedi.

— Hayır, inşallah sakatlanmıştır, ölmemiştir diyenler oldu.

Abdül merdivenleri aldı. Komşunun damına çıktı. Alaca'yı kiremitler arasında kalmış durumda buldu. Alacayı eline aldı. Taze taze ağızından kanlar akıyordu. Ölmüş Alaca ile birlikte Abdül evine döndü. Güvercine su vermek diriltmek istedi. Kanatlarını aşağı yukarı oynattı. Alaca'yı canlandırmak istedi. Suni soluklama

yaptı. Alaca ölmüştü. Kümeste bir kafes içine ölüsünü koydu.

Daha sonra konuklarla vedalaştı. Bundan böyle Alaca'nın bu dönüşü ile dillere destan bir dönek güvercin olarak anılacağı belliydi. Abdül Alaca'ya bakarken içinde matem ve gamla karışık bir gurur vardı. Kaskatı olmuştu. Konukları davet ettiği sırada, "Geldi çattı, bir taneyi tepeleyeceğim" demişti ama yürekten dememişti. Daha da olup bitene inanmak istemiyordu. Bu işin böyle sonuçlanacağını beklemesine beklemişti ama kıl payı Alaca'nın kurtulmasını da içinden beklemişti. Konukları gitmişti ama kümes yanında kimsenin olup olmadığını yokladı. Kimse yoktu. Kümes içerisinde kafesteki Alaca'nın ölüsünü aldı. Alaca güvercini öptü. Sonra koca adam hüngür hüngür ağlamaya başladı. İyice dışarısını yokladı. Görenler olursa ayıp olacaktı."Bir güvercin için ağlanır mı" diyenler olacaktı.

Dönek güvercin tutkusu olan Abdül'ün o anda güvercinlerinin yere çarpıp ölmemesi için anlatılan battaniye tuttukları hikâyesi aklına geldi. Alaca'ya bu önlemin alınması mümkün değildi. Daha sonra bol parası olmadığına yandı. Evini ve kümesini

büyük bir çayırdaki yapacak böyle kıymetli güvercinlerle ustalığını gösterdiğinde kuşlar da çayıra otlara düşerek ne ölecek ne de sakatlanacaklardı.

Daha sonra Abdül'ün hanımı seslendi:

— Abdül, neredesin, dedi. Abdül bir ara ses çıkarmadı. Mendilini cebinden çıkardı gözyaşlarını sildi.

— Buradayım, dedi. Biraz sonra gelirim.

Bahçede bir küçük çukur kazdı. Aldı Alaca güvercinin ölüsünü oraya gömdü. Çöplüğe atmadı. Çöplükte Alaca'yı kediler yiyecekti. Çünkü Alaca kedilerin yemesine layık bir güvercin değildi.

\*

Bu Pazar akşamı Abdül çayhaneye gitmedi. Alaca güvercinin öldüğünü güvercinler masasındakilerin bilmelerini istememişti. Çayhanedekiler Abdül'ün Alacasını o akşam dilden düşürmediler. O akşam Abdül'ün gözüne uyku girmedi. Pazartesi sabah erken uyandı. İşine gitti. Gözleri şişkindi. O gün bütün gün

gözleri önünde Alaca güvercinin son dönüşü ve dam üzerinde onun ağzından akan kanları düşündü. Tutkusundan vazgeçmedi.

## ŞECAETTİN KOKA (1945)

6 MART 1945 yılında Prizren`de doğdu. İlk ve ortaokulunu Prizren`de Yüksek Pedagoji Okulunun Türk dili ve Edebiyatı Kolu`nu Priştine de tamamladı. 1978 yılında "Tan" yayınlarında ilk kitabı olarak "Karadüzen " romanı çıktı. 1983 yılında Üsküp`ün "Sesler "yayınlarında "Sıradan Adamlar" adlı öykü kitabı yayınlandı. . "Sait Demo" adlı dramını radyo dramı olarak Üsküp radyosu hazırladı ve Prizren radyosu tarihinde ilk dram olarak bu radyodan Türkçe olarak yayınlandı.

Onun 'Umudun Beni terk ettiği Günler' kitabı okunması değer eserlerindedir.

Kosova olaylarında ölüm dahi göze alarak Prizren'den ayrılmayan Ş. Koka, savaştan sonra işsizlik yüzünden Türkiye'ye gitmek zorunda kaldı. Gönülce Prizrenle kalarak, halen yaşadığı Ankara'da yazıya devam etmektedir.

İrtibat: "secaettin koka"

[kokasecaettin@yahoo.com](mailto:kokasecaettin@yahoo.com)

## **YUNANİSTAN'IN ÇAM ARNAVUTLARI ÜZERİNDE UYGULADIĞI SOYKIRIM**

### **Çamerya Sözü'nün Anlamı**

Çamerya kelimesinin kökeni hakkında kesin bir şey söylemek yanlıştır, bu kelimenin kökeni hakkında farklı bir kaç görüş vardır, fakat en önemli iki görüş ise;

1- Çamerya bölgesinin ortasından geçen eski “t'chiam” nehrinin adının zaman içinde değişime uğramasıyla yani çam adını almasıyla oluşmuş bir kelimedir. Bu isme birçok Eski - Roma ve Helen haritalarında rastlamaktayız.

2- Alman araştırmacısı J.Fallmerajer'e göre ise, “çam” kelimesinin kökeni Türkçe'den gelmekte ve anlamı, çam ağaçlarıyla kaplı orman demektir.

### **Çamerya Bölgesinin Coğrafi Konumu**

Çamerya, Yunanistan'ın kuzey-batısında yer alan yaklaşık olarak 10.000 km<sup>2</sup> yüzölçümüne sahip olan bir bölgedir. Literatürde Çamerya, Güney Epir olarak ta bilinir, burada yaşayanlara da Epirli denir. Arnavutların çoğunlukta yaşadığı toprakların en güneyini oluşturur. Bu bölgede, Parga,

Preveze, Gumenitsa, Margeliç, Filat, Paramitsa ve Filipiad şehirleri bulunmaktadır.

Preveze Yarımadası, Yunanistan'ın en verimli topraklarına sahip olmasının yanı sıra Avrupa ile bağlantısını sağlayan en yakın bölgesidir. 1908 Osmanlı sayımına göre Çameya'nın nüfusu 73.000 kişiydi. Bunların % 92' si Arnavutlardan oluşuyordu, geriye kalanı ise, Yunanlılardan, Ulahlardan ve Romanlardan oluşmaktaydı. 1. Dünya Savaşı'nın başlangıcında, Çam Arnavutlarının % 50'si Müslüman, % 50'si Ortodoks dinine mensuptu.

### **Sırp ve Yunanistan'ın Şovenist Planları**

1844 yılında Sırbistan ile Yunanistan birbirleriyle anlaşmış gibi kendi sınırlarını genişletmek amacıyla siyasi planlar yapmışlardır. Bunlar;

Zamanın, Sırbistan İçişleri Bakanı İlia Garashanin hazırladığı “ Naçertanie” adlı siyasi programında Büyük Sırbistanı kurmayı amaçlıyordu. Bu amacına ulaşmak için, Arnavutluk'un Kuzey'ini ve Kosova'yı işgal etmeyi düşünüyordu.

Aynı dönemde, Yunanistan Başbakanı Jorgo Koleti Yunan topraklarını genişletmek için “Megali İdeja”- (Büyük

Düşünce ) olarak adlandırdığı siyasi programı hazırlamıştı. Bu siyasi programın amacı da, İstanbul'un başkent olacağı, Balkanlardaki tüm ortodoksları bir devlet çatısı altında toplayarak büyük bir Yunan devleti kurmaktı.

Sırbistan'ın Kuzey Arnavutluk ve Kosova'da, Yunanistan'ın ise Güney Arnavutluk'un topraklarında işgalci emelleri vardı. Yani, Sırbistan ve Yunanistan, Arnavutların yaşadığı bölgeleri kendi aralarında paylaşmalıydı.

Bu iki ülke, Arnavutluk'un sınırlarının belirlendiği 1913 yılındaki Londra Büyükelçiler Konferansı'nda, amaçlarına kısmen ulaşmış oldular. Bu konferansta, Arnavutların yaşadığı Kosova ve Makedonya Sırbistan'a, yine Arnavutların çoğunlukta yaşadığı ve Arnavut toprağı olan Çameria da Yunanistan'a verilmiştir.

Sırbistan'ın yaptıklarını bütün dünya biliyor ve konumuz olmadığı için bunun üzerinde durmayacağız.

Yunanistan, bu topraklarda yaşayan Arnavutları Yunanılaştırmak için aşağıdaki yöntemleri uygulamıştır;

– Müslüman Arnavutlara karşı etnik temizliği hayata geçirmek için, çeşitli

baskılar yaparak onları göçe zorlamış, göç etmeyenleri ise katletmiştir.

– Arnavutların yaşadığı bölgelere, Yunan, Ulah ve Romanları (Çingeneleri) getirerek, demografik yapıyı değiştirmiştir,

– Arnavut dilini yasaklayarak, Ortodoks Arnavutları milli kimliklerinden soyutlamış ve Yunanılaştırmıştır.

### **Çamerya'da Yunanlıların Arnavutlara Uyguladığı Baskı Politikası**

Yunan şovenistleri, yukarıdaki emellerine ulaşmak için hemen harekete geçtiler;

1913 yılında Yüzbaşı Deli Janaqi tarafından, Çam Arnavutlarının ileri gelenlerinden 72 kişi Paramithi'de, diğer bölgelerde ise yüzlercesi öldürüldü.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra, sadece Çamerya'da yapılan toprak reformuyla, Çam Arnavutlarının topraklarına el kondu. Bu toprak reformu, Yunanlılara uygulanmadı.

Yunanistan, Türkiye ile 30 Ocak 1923 yılında Lozan'da imzaladığı “Mübadele Anlaşması'na” dayanarak 1923 – 1926 yılları arasında on binlerce Arnavut'u Türkiye'ye, göndermiştir.

Yunanistan'dan 1913 – 1944 yılları arasında, Türkiye'ye yaklaşık 85.000 Arnavut göç etmiştir. Bunların çoğunluğunu Çam Arnavutları oluşturmaktaydı.

Bugün, Türkiye'nin Marmara, Akdeniz ve özellikle Ege Bölgesi'nde yaşayan yüz binlerce Çam Arnavut'u bulunmaktadır.

Bu mübadele ile Arnavutların yaşadığı bölgeler boşaltılıyor, yerlerine Yunanlılar, Ulahlar ve Romanlar yerleştiriliyordu.

Yunanistan'da 1936 yılında faşistlerin iktidara gelmesiyle, Çam halkının üzerindeki baskılar artmıştır. Arnavutça yasaklanmış, Müslüman Arnavutlarla Ortodoks Arnavutlar birbirlerine karşı kışkırtılıyor, ağır vergiler konuyor, Arnavut köylerinin isimleri değiştiriliyor, Çam Arnavutların yaşadığı köylere Yunanlılar yerleştiriliyor ve bunların sonucunda Çam Arnavutları, Türkiye'ye ve Arnavutluk'a göçe zorlanıyordu.

İtalya -Yunanistan savaşı öncesi 15-70 yaşları arasındaki 6.000'e yakın Çam Arnavut'u Ege Denizi'ndeki adalara sürgüne gönderildi. Bunlardan 350 kişi işkenceyle öldürüldü, 400'e yakını ise sürgün sırasında açlıktan ve sefaletten hayatını kaybetti.

Yunan ordusu tarafından, 1939 - 1940 yıllarında başlatılan seferberlikte, orduya alınan Arnavut gençlerine silah yerine kazma kürek verilerek aşağılandılar ve geri hizmette taş kırma, yol yapımı gibi çeşitli işlerde kullanıldılar.

Yunanlılar tarafından, Arnavutlara bu baskılar uygulanmasına rağmen, İtalya işgali sırasında, İtalyanların yanında yer

alan çam Arnavutlarının sayısı oldukça azdı.

## **Büyük Soykırım**

Direkt Hitler'in emriyle silahları elinden alınan Çam Arnavutları, silahsız kalınca Yunanlılar tarafından katliama uğramışlardır.

Şimdiye kadar yaptıkları katliamlarla doymayan Yunanlılar, 27 Haziran 1944' te başlattıkları soykırımı Mart 1945 e kadar devam ettirmişlerdir. Bu soykırım, insanlık tarihine kara bir leke olarak yazılmıştır. Bu katliam, Çam Arnavutlarında unutulmayacak korkunç izler bırakmıştır.

Bu katliamda, Çam Arnavutlarının % 10'u yok edilmiştir.

1944 yılı Haziran - Ekim arası, Filat ve Paramithi'de 2.000 nin üzerinde kadın, çocuk ve yaşlı öldürülmüş, Çamların mallarına el konulmuştur.

Çam Arnavutlarından, bu dönemde sivil 3245 kişi katledilmiş olup bunların 2900'ü genç ve yaşlı erkek, 215'i kadın, 95'i çocuktur, 3 yaşından küçük 32 bebek öldürülmüş, 75 kadın kaçırılmış, 750 kadına tecavüz edilmiş, 68 köy yakılmış ve yıkılmış, 5.800 ev yerle bir edilmiş, 68 ibadethane tahrip edilmiştir.



25.000 Çam Arnavut'u Alman işgal kuvvetleriyle işbirliği yaptığı bahanesiyle Arnavutluk'a göçe zorlanmıştır. Günümüzde, Arnavutlukta yaşayan Çam Arnavutlarının sayısı 200.000'i geçmektedir.

Çam Arnavutlarının, işgalci kuvvetlerle işbirliği yaptığı iftirası doğru değildir. Çam Arnavutları işgalci kuvvetlere karşı savaşmak için;

1943 yılında Çamerya çetesini, çok kısa bir süre sonra da Çam Arnavutları taburunu kurmuşlar ve Alman işgalcilerine karşı 1943 yılında Konsipolit'te 55 gün savaşmışlardır.

Aynı şekilde, ülkenin değişik yerlerinde, Çam Arnavutları, Yunanlılarla kurdukları karışık ordu birliklerinde, Alman işgalcilerine karşı savaşmışlardır.

1944 İlkbaharında, Alman işgalcilerine karşı savaşmak üzere 500 kişiden fazla savaşçıdan oluşan, Qeramic'te Ali Demi isimli 4. Tabur kurulmuştur.

Çam Arnavutlarının, Alman işgalcileriyle işbirliği yaptığı tezi, Yunanlıların Arnavutlara soykırım

uygulamak için ileri sürdükleri bir yalandan başka bir şey değildir.

Tam aksine, Çam Arnavutları üzerinde katliam yapan komutan Napolion Zerva Alman işbirlikçiliği yapmıştır, Bunu Alman kaynakları da onaylamaktadır ve bu katilin Gestapo üyesi olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır.

Soykırımcı komutan Zerva 1947 yılında içişleri bakanlığına atanmıştır. Zerva'nın Alman işbirlikçisi olduğunu bilen Amerika, bu atamadan duyduğu rahatsızlığını Yunan Hükümeti'ne iletmiştir.

### **Çameryalı Arnavutların İstekleri**

Çam Arnavutları kendilerine yapılan soykırımı dünyaya duyurmak ve kamuoyu yaratma çalışması yapmak için;

- Arnavutluk'a zorla göç ettirilen Çam Arnavutları hemen, “ Çam Antifaşist Komitesi “ çatısı altında örgütlendiler, dünyanın önemli kurumlarına yazılar yazarak kendi trajedilerini anlattılar ve haklı davalarında destek aradılar,

- Arnavutluk'un, çok partili sisteme geçmesiyle Ocak 1991 yılında, “Çamerya Yurtsever Siyasi Derneği' ni” kurdular ve bu dernek vasıtasıyla dünyanın önemli uluslararası kurumları; BM, ABD, AB, AP.

v.b. ile iletişime geçerek, kendi isteklerinin gerçekleşmesi için mücadele etmişlerdir.

Çameryalı Arnavutlar, uluslararası kurumlara gönderdikleri yazılarda, Yunanistan'dan sadece azınlıklara tanınan hakların kendilerine de tanınmasını (örneğin: Arnavutluk'ta yaşayan Yunan azınlığa tanınan hakların aynısının) istemişlerdir.

Çam Arnavutları;

- Yunanistan tarafından, Yunan vatandaşlığının kendilerine iade edilmesini,

- Yunanistan'a, yani 1944 - 1945 yıllarında kovuldukları kendi topraklarına (Çamerya'ya) geri dönmeyi,

- 1944 - 1945 yıllarında, Yunanistan'dan Arnavutluk'a sürüldüklerinde ellerinden alınan evlerinin ve topraklarının kendilerine iade edilmesini,

- Çamerya'dan kendilerini sürdükleri, soykırım uyguladıkları ve mallarına zarar verdikleri için, Yunanistan'dan maddi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

Buna karşın, Yunan yetkilileri: "bizim için Çam sorunu diye bir sorun yoktur, bu sorun, 1944 yılında kapanmıştır." cevabını vermektedirler.

1994 yılında Arnavutluk Cumhuriyeti Meclisi 27 Haziran'ı,

Yunanistan'ın Çam Arnavutlarına karşı uyguladığı "Soykırım Günü" olarak ilan etmiştir.

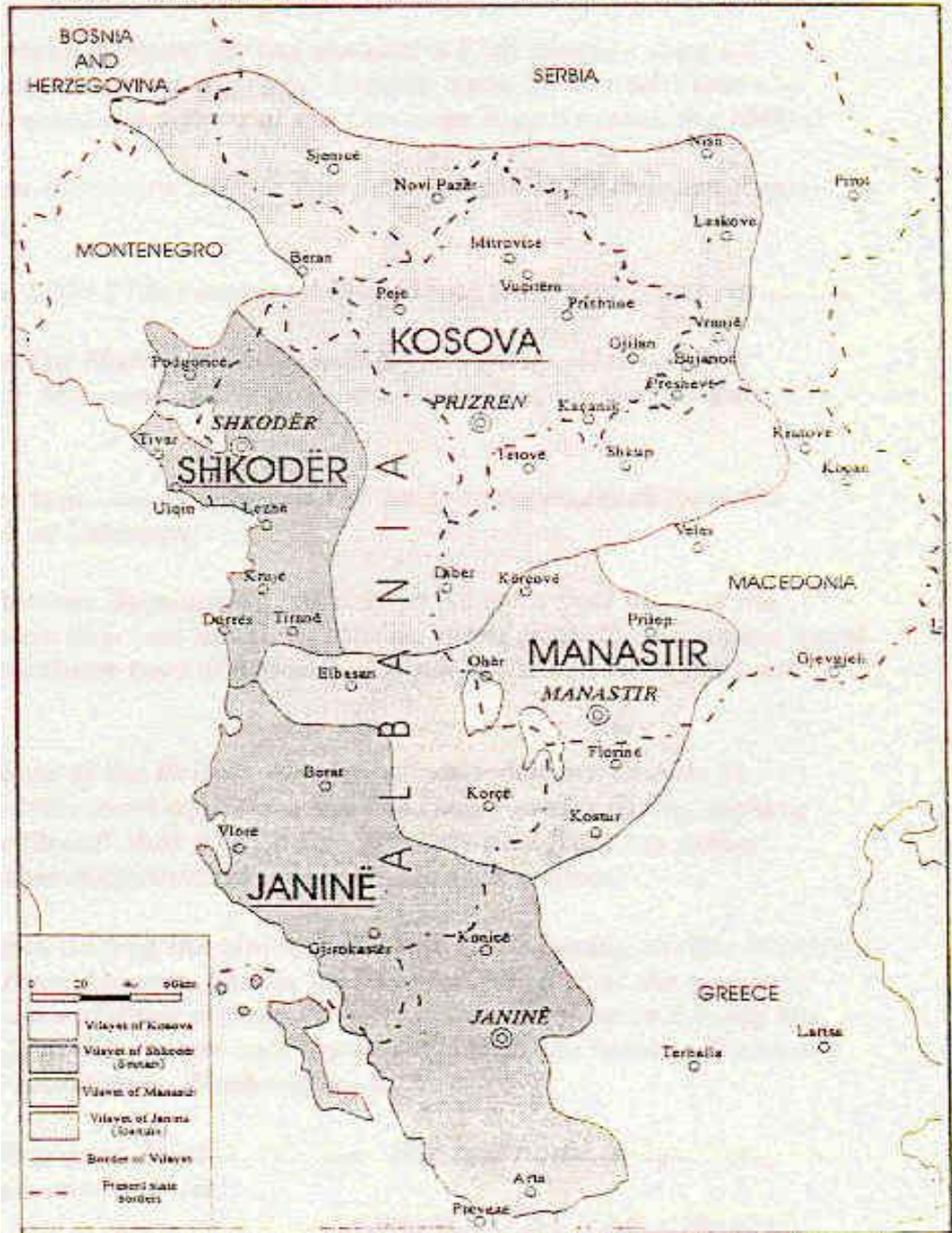
1999 yılında Kosova'daki savaşta, NATO Sırbistan'a askeri müdahalede bulunduğu, Yunanistan NATO üyesi olmasına rağmen bu müdahaleye katılmamıştır. Yunanistan, Arnavutlara karşı daima Sırbistan'la birlikte hareket etmiştir. Bu iki ülkenin en büyük destekçileri ise Rusya olmuştur. Rusya, BM Güvenlik Konseyi'nde, Kosova'nın bağımsızlığını engellemek için elinden geleni yapmaktadır. Burada Arnavutlara karşı Slav-Ortodoks işbirliği söz konusudur.

Yunanistan ve Yugoslavya'nın Arnavutlara karşı uyguladıkları soykırım sonucu, bugün Türkiye'nin her tarafına yayılmış milyonlarca Arnavut yaşamaktadır.

BM, Amerika, AB ..vb. kurumların, Çam Arnavutlarına karşı yapılan haksızlığa göz yummaları ve Yunanistan tarafından gasp edilen haklarının iade edilmesi için, bu kurumların üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri gerektiğini düşünüyoruz.

Türk - Arnavut Kardeşliği Derneği  
Genel Sekreteri  
Kamil BİTİŞ

The Four Albanian Vilayets During The Ottoman Empire (Circa 1878)  
*Map: Courtesy of Mr. Ilir Hamiti, Kosova Information Centre, London.*



Arnavut vilayetleri – 1878

[www.muslumanarnavutluk.com](http://www.muslumanarnavutluk.com)

“Müslüman Arnavutluk” un Sesi Mustu” hiçbir ticari gaye gütmmez ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla tüm yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.